

Suuressa maailman kaupungissa New-Yorkissa

Suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina
1870–1940

Jenni Turunlahti

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Jenni Turunlahti

Suuressa maailman kaupungissa New-Yorkissa – Suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina 1870–1940

Sivumäärät: 41, 4

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen suomenkielisen kaunokirjallisuuden Pohjois-Amerikkaan sijoittuvaa paikannimistöä. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan 1800- ja 1900-lukujen taitteessa suuntautunut siirtolaisuus on vaikuttanut suomenkieliseen kaunokirjallisuuteen ja sen paikannimistöön – ja sitä kautta suomen kieleen. Tutkimusaineistona käytän Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 -verkkosovellusta, jonka sähköisessä tietokannassa on tutkielmaa tehdessäni vapaasti saatavilla yli 800 suomenkielistä proosa-, draama- ja runoteosta.

Tutkimukseni ensisijaisena tavoitteena on kuvata suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa vuosina 1870–1940. Nimimaisemaa muodostaessani selvitän myös, millä ja millaisilla Pohjois-Amerikkaan sijoittuvilla autenttisilla paikannimillä on eniten esiintymiä suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa vuosien 1870 ja 1940 välillä sekä millaista vaihtelua aineistossa yleisimmin esiintyvissä paikannimissä on.

Hyödynnän tutkielmassani laadullisen aineistopohjaisen kielentutkimuksen lähestymistapaa yhdistäen siihen myös määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Tutkimukseni sijoittuu erisnimiä tutkivaan nimistöntutkimukseen, jonka taustalla on ajatus nimien kantamista monimerkityksellisistä, erilaisia arvoja ja arvostuksia sisältävistä historiallisista kerrostumista. Sovellan tutkielmassani nimimaiseman käsitettä kirjallisuusnimistön muodostaman kokonaisuuden kuvaajana ja selittäjänä. Käytin vastaavaa menetelmää myös suomenkielisen kaunokirjallisuuden vuosien 1870–1940 paikannimimaisemaa esitellessä kandidaatintutkielmassani, joka osoitti Suomesta avautuneen kirjallisia reittejä ympäri Eurooppaa ja kauas Pohjois-Amerikkaan saakka.

Pohjois-Amerikkaan sijoittuvan paikannimistön runsas esiintyminen suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa osoittaa, että siirtolaisuudella on ollut merkittäviä vaikutuksia kaunokirjallisiin teksteihin ja niiden paikannimivalintoihin. Tässä tutkielmassa osoitan paikannimesiintymätilastojen ja valikoitujen tekstikatkelmien avulla, miten *Amerikka*-paikannimi useine rinnakkaismuotoineen, muu Yhdysvaltoihin sijoittuva asutusnimistö ja esimerkiksi Atlantin valtamerestä käytetyt nimimuodot ovat monipuolistaneet kotimaisen kirjallisuuden paikannimimaisemaa. Samalla kun suomalaisille lukijoille on tarjottu näköaloja aavan meren tuolle puolen, kuten *Filadelfiaksi*, *Friscoksi* ja *Sikakoksi* nimettyihin paikkoihin tai *New-York*-kirjoitusasun saaneeseen ”suuren maailman kaupunkiin” saakka, on suomalainen kaunokirjallisuus osaltaan vahvistanut ja ylläpitänyt koloniaalisia rakenteita ja ihanteita.

Avainsanat: paikannimi, toponyymi, nimistöntutkimus, nimimaisema, paikannimimaisema, kaunokirjallisuus, siirtolaisuus, Pohjois-Amerikka

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen esittely	5
1.2	Aiempi tutkimus	7
1.3	Tutkielman rakenne	8
2	Tutkimuksen teoreettinen tausta	10
2.1	Nimistöntutkimuksen näkökulmia	10
2.1.1	Paikannimitutkimus	10
2.1.2	Lainanimet ja kontaktionomastiikka	11
2.1.3	Kieli- ja nimimaisema	11
2.1.4	Kirjallisuusnimistön tutkimus	12
2.2	Kirjallinen kartografia	12
2.3	Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan	13
3	Aineisto ja menetelmä	15
3.1	Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940	15
3.2	Aineiston rajaus	16
3.3	Tutkimusmenetelmät ja -käytännöt	17
4	Yleisimmät esiintymät	19
4.1	Kulttuurinimet	19
4.1.1	Maanosien ja maiden nimet	19
4.1.2	Osavaltioiden ja maakuntien nimet	21
4.1.3	Kaupunkien ja kylien nimet	23
4.2	Luontonimet	24
4.3	Suomalaisten uudelleennimeämät paikat	26
5	Suomalaisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina 1870–1940	28
5.1	Yleistä paikannimimaiseman muodostamisesta	28
5.2	Nimimuotojen vaihtelu aineiston yleisimmissä paikannimissä	28
5.3	Paikannimimaiseman kuvaus	30

6	Pohdinta	32
6.1	Huomioita paikannimimaisemasta	32
6.2	Kirjailijoiden arvot ja arvostukset nimivalintojen taustalla	32
6.3	Tutkimustulokset osana siirtolaistutkimusta	34
7	Päätäntö	36
	Lähteet	37
	Liitteet	42

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen esittely

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden vaikutuksia suomenkielisen, vuosien 1870 ja 1940 välillä julkaistun kaunokirjallisuuden paikannimistöön ja sitä kautta suomen kieleen. Tutkimukseni esittelee, millaisen pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman suomalaiset kirjailijat ovat kuviteltua tai tosielämän tapahtumiin perustuvaa amerikansiirtolaisuutta kuvaavilla kaunokirjallisilla teoksillaan ja niiden paikannimivalinnoilla suomalaislukijoille luoneet. Paikannimet ja niiden käyttö on suoraan yhteydessä kulttuuriin, sillä paikannimistö kantaa mukanaan tietoa kielten ja kulttuurien kohtaamisesta, käyttöympäristöstä ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta (Ainiala ym. 2008: 15), joten nimenomaan paikannimien ja niiden käytön tarkastelu on perusteltua tutkittaessa amerikansiirtolaisuuden vaikutuksia suomen kieleen.

Kandidaatintutkielmassani (Turunlahti 2024) tutkin suomenkielisen kaunokirjallisuuden autenttista paikannimistöä ja sen muodostamaa nimimaisemaa hyödyntäen Asko Nivalan johdolla vuosina 2022–24 toteutetun Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 -hankkeen¹ kokoamaa tietokantaa ja sen kaikille avoimeen käyttöön kehitettyä verkkosovellusta. Tutkimukseni paljasti *Amerikka*-paikannimen ja sen rinnakkaismuotojen runsaan esiintymisen suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa ja antoi aiheen olettaa amerikansiirtolaisuudella olleen vaikutusta suomalaisen kaunokirjallisuuden paikannimistöön. Pro gradu -työssäni selvitän tarkemmin, kuinka paljon ja millaista Pohjois-Amerikkaan sijoittuvaa paikannimistöä suomalaisesta kirjallisuudesta löytyy, ja millaisia merkityksiä nimistö kantaa.

Amerikansiirtolaisuus on koskettanut suoraan tai välillisesti satoja tuhansia suomalaisia (ks. esim. Kero 1996: 55), joten ajattelen kaunokirjallisuuden paikannimitutkimuksen avaavan uudenlaisen kurkistusikkunan siirtolaisuuden vaikutuksiin ja siihen, mitkä ja millaiset paikannimet ovat olleet suomalaisille niin merkityksellisiä, että ne ovat toistuvasti valikoituneet mukaan kaunokirjallisiin teksteihin. Käytän tässäkin tutkielmassa aineistona edellä mainittua Atlaksen verkkosovellusta ja tietokantaa Pohjois-Amerikkaan sijoittuvan kirjallisuusnimistön löytämiseksi. Tietokannan ja verkkosovelluksen avulla pystyn tarkastelemaan *Amerikan* lisäksi muitakin aineistossa esiintyviä Pohjois-Amerikkaan sijoittuvia paikannimiä, niiden yleisyyttä ja esiintymistä eri teoksissa sekä erilaisten

¹ <https://atlas.utu.fi/>

nimimuotojen vaihtelua sekä muodostamaan laajan aineisto-otannan sisältämän suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman.

Ajattelen kirjailijoiden olleen avainasemassa määrittelemässä, mitä ja millaisia pohjoisamerikkalaisia paikannimiä suomen kielessä on otettu käyttöön. Suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisten paikannimien systemaattinen tarkastelu ja paikannimimaiseman kuvaus lisäävät osaltaan tietoa siirtolaisuuden vaikutuksista suomen kieleen, suomenkieliseen paikannimistöön ja suomalaisten käsityksiin pohjoisamerikkalaisesta kulttuurista. Koska amerikansiirtolaisuutta ja pohjoisamerikkalaisia paikkoja on käsitelty runsaasti kaunokirjallisuudessa, oletan kirjailijoiden paikannimivalinnoilla olleen kauaskantoisia, jopa nykykieleen ulottuvia vaikutuksia suomenkieliseen pohjoisamerikkalaiseen paikannimistöön.

Tutkimukseni sijoittuu nimistöntutkimuksen eli toponomastiikan erikoisalaan. Lähtökohtaisesti kaunokirjallisuuden paikannimistön tutkiminen vaatii kielitieteellisen sisällöntutkimuksen näkökulmaa yksittäisiä teoksia tarkasteltaessa. Hyödynnän monialaisessa tutkimuksessani paikannimien, kirjallisuusnimien ja lainanimien tutkimuksen menetelmiä sekä nimien alkuperää selvittävän etymologisen tutkimuksen pitkää tutkimusperinnettä. Tutkimukseni keskiössä on nimimaiseman käsite, jota sovellan kaunokirjallisuuden yhteyteen. Otan aineiston analyysissä huomioon myös postkoloniaalisen kirjallisuustutkimuksen piirissä tehdyt, tutkimusaiheeseeni linkittyvät havainnot. Amerikansiirtolaisuusnäkökulma tuo tutkimukseen väistämättä asutuskolonialistisen viitekehyksen, ja tutkimukseni tavoitteena on asettua osaksi siirtolaisuustutkimusta ja tuoda siihen uusia näkökulmia. Tutkimukseni yhdistelee sekä määrällisiä että laadullisia tutkimusmenetelmiä. Määrällisen tutkimuksen näkökulma on tarpeen, kun tarkastelen aineistossa esiintyvien paikannimien yleisyyttä ja toistuvuutta. Tutkimustulosten tulkitseminen ja lopullisen paikannimimaiseman muodostaminen vaatii kuitenkin aineiston laadullista analyysia sekä laaja-alaista dialogia muun aihetta sivuavan tutkimuksen kanssa.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen on suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina 1870–1940?

2. Millä ja millaisilla Pohjois-Amerikkaan sijoittuvilla autenttisilla paikannimillä on eniten esiintymiä suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa vuosien 1870 ja 1940 välillä?
3. Millaista nimimuotojen vaihtelua aineiston yleisimmissä paikannimissä esiintyy?

Tutkimukseni päätavoitteena on suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman muodostaminen eli ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen. Tavoitteeseen päästäkseni kerään ja analysoin tietoa aineistossa yleisimmin esiintyvien paikannimien luokista, etymologiasta ja esiintymismääristä vastaten samalla toiseen asettamaani tutkimuskysymykseen. Osana paikannimimaiseman kuvausta analysoin myös aineiston yleisimpien nimien sisältämää vaihtelua ja vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni.

1.2 Aiempi tutkimus

Kaunokirjallisuuden paikannimistöä on sekä Suomessa että kansainvälisesti tutkittu vain vähän, ja tässä tutkimuksessa käsittelemiäni autenttisia paikannimiä on tarkasteltu vielä fiktiivisiä paikkojakin vähemmän (Ameel–Ainiala 2018: 195; Gibka–Coates 2018: 51), vaikka kaunokirjallisuuden nimistö kantaa mukanaan runsaasti tietoa muun muassa eri kielten ja aatteiden kohtaamisesta eri aikoina. Aiemman tutkimuksen niukkuus selittynee tutkimuksen teon käytännön haasteilla: Koska suuri osa kirjallisesta aineistosta on edelleen olemassa vain fyysisinä kirjoina, on kaunokirjallisuuden paikannimistöä tavallisesti tutkittu laajojen aineisto-otantojen sijaan vain yksittäisiä teoksia ja tekstejä tarkastelemalla. Esimerkiksi Milla Juhonen (2023) on tutkinut suomalaisessa rikoskirjallisuudessa esiintyviä paikannimiä henkilöhahmojen luonnehtijoina. Andrew Breeze (2019) on tutkimuksessaan käsitellyt myöhäiskeskiaikaisessa *The Adventures of Arthur* -runossa esiintyviä, nykyisten Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin alueelle sijoittuvia paikannimiä ja osoittanut runoon valitun nimistön kytkeytyvän vahvasti aikansa poliittiseen tilanteeseen. Kandidaatintutkielmassani (Turunlahti 2024) haastoin kirjallisuusnimistön tutkimuksen perinnettä tarkastelemalla yli 800 teoksen muodostamaa joukkoa Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 -tietokannan ja verkkosovelluksen avulla ja totesin niiden soveltuvan erinomaisesti suomalaisen kirjallisuusnimistön tutkimukseen sekä mahdollistavan uudenlaisten, laajoja aineisto-otantoja hyödyntävien tutkimuskysymysten asettamisen.

Yhtymäkohtia pro gradu -tutkielmani aiheeseen löytyy muualtakin kuin verrattain marginaalisen kirjallisuusnimien tutkimuksen piiristä. Esimerkiksi Roman Kushnir (2022) on tarkastellut suomalaisamerikkalaisen 1990- ja 2000-luvuilla julkaistun kaunokirjallisuuden sisältämiä Amerikan alkuperäiskansoihin liittyviä myyttejä ja stereotyyppioita. Hyödynnän Kushnirin tutkimustuloksia tässä tutkielmassa analysoidessani kaunokirjallisuudessa esiintyviä suomalaissiirtolaisten itse nimeämiä paikkoja. Hanna Virranpää taas tutkii parhaillaan Amerikasta Suomeen lähetettyjen siirtolaiskirjeiden paikannimistöä. Virranpää on tekeillä olevan väitöskirjansa jo julkaistussa osatutkimuksessa (Virranpää 2025) kuvannut Pohjois-Amerikan ensimmäisen siirtolaispolven suomalaisten kirjoittamien kirjeiden paikannimistöä ja sen erityispiirteitä. Virranpään tutkimustuloksiin nojaten pystyn paikoin vertaamaan kirjeaineistossa esiintyviä nimiä ja nimimuotoja omaan aineistooni.

Ajallisesti ja teemallisesti lähellä omaa aihettani on myös muu Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta tarkasteleva tutkimus. Suomessa toimii aktiivisesti esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutti, joka on erikoistunut siirtolaisuutta koskevaan tutkimustyöhön ja aiheeseen liittyvien dokumenttien, kuten siirtolaiskirjeiden, arkistointiin. Olen joulukuussa 2025 osana tähän tutkimukseen liittyvää taustatyötä vierailut Siirtolaisuusinstituutin kirjastossa ja arkistossa sekä saanut mahdollisuuden käydä keskustelua muiden amerikansiirtolaisuutta käsittelevien tutkijoiden kanssa.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielmani alkaa tutkimusaiheen, teoriataustan ja aineistoin esittelyllä. Luvussa 2 kuvaan tutkimuksessa soveltamiani nimistöntutkimuksen eri näkökulmia, kirjallisen kartografian tutkimussuuntausta sekä suomalaista amerikansiirtolaisuuteen liittyvää tutkimusperinnettä ja siirtolaistutkimuksen uusimpia tutkimusasetelmia. Luvussa 3 esittelen tutkimuksessa hyödyntämäni Suomalaisen kirjallisuuden atlas -verkkosovellusta ja sen sisältämää kaunokirjallista aineistoa. Avaan myös aineiston rajaukseen liittyviä päätöksiäni ja esittelen käyttämiäni tutkimusmenetelmiä.

Luvussa 4 esittelen aineistoni yleisimpiä Pohjois-Amerikkaan viittaavia autenttisia eli tosielämänkin maantieteessä olemassa olevia tai olleita paikannimiä ja kuvaan niiden piirteitä, alkuperää ja lajitteluperusteita sekä annan esimerkkejä nimien esiintymisympäristöistä.

Luvussa 5 siirryn esittelemään tutkimuksen tulosten perusteella hahmottuvaa suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa kiinnittäen huomiota muun muassa nimien yleisyyteen, toistuvuuteen, vaihteluun ja merkitysisältöihin. Luvussa 6

pohdin ja jäsentelen edelleen tutkimustuloksiani ja kommentoin paikannimimaiseman perusteella kirjailijoiden arvoja ja arvostuksia paikannimivalintojen taustalla. Viimeisessä luvussa punon yhteen tekemäni päätelmät ja perustelen tutkimukseni aiemmalle siirtolaistutkimukselle tuomaa lisäarvoa. Esitän lopuksi myös mahdollisuuksia aiheeseen liittyvälle jatkotutkimukselle.

2 Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1 Nimistöntutkimuksen näkökulmia

Kaunokirjallisuuden paikannimimaiseman muodostamiseen tähtäävä tutkimukseni pääpaino on kielitieteellisessä nimistön- ja nimimaisemantutkimuksessa. Yhdistelen tutkimuksessani useamman eri nimistöntutkimuksen osa-alueen käsitteitä ja menetelmiä, jotta suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimimaiseman kerroksellisuus ja moninaisuus säilyisi mahdollisimman hyvin lopullisessa kuvauksessa ja tutkimustuloksissa. Sovellan tutkimuksessa eniten paikannimitutkimuksen ja kirjallisuusnimien tutkimuksen teorioita. Pohjoisamerikkalaiset paikannimet ovat suomalaisnäkökulmasta katsottuna ulkomaalaisia, joten keskiöön nousee väistämättä myös lainanimistön tutkimus. Sivuan tutkimuksessani lisäksi kontaktionomastiikkaa ja pohjoisamerikkalaisten paikannimien etymologista tutkimusta. Seuraavissa alaluvuissa erittelen tarkemmin hyödyntämiäni nimistöntutkimuksen tutkimussuuntauksia ja näkökulmia.

2.1.1 Paikannimitutkimus

Paikannimimaiseman kuvaukseen tähtäävän tutkimukseni pääpaino on paikannimistön tutkimuksessa eli toponomastiikassa, jonka tehtävänä on tutkia paikannimiä eli toponyymejä. Ihmisten tarve nimetä ja yksilöidä itselleen tuttuja ja tärkeitä paikkoja on yleismaailmallinen ja kaikkia tunnettuja kieliä yhdistävä piirre, joten paikannimistö – niin todellisessa maailmassa sijaitseva kuin esimerkiksi kaunokirjallisuudessa esiintyvä – kantaa paljon merkityksiä sekä ajallisia kerrostumia. (Ainiala ym. 2008: 86–87). Paikannimet on perinteisesti jaettu kulttuurinimiin eli ihmisten rakentamien paikkojen, kuten maiden ja kaupunkien nimiin, ja luontonimiin eli luonnonpaikkojen, kuten vesistöjen nimiin (Kiviniemi 1990: 46). Käytän tätä jaottelua myös omassa tutkimuksessani paikannimien luokittelun lähtökohtana.

Käyttämäni kaunokirjallinen aineisto mahdollistaa myös paikannimien variaation eli nimimuotojen vaihtelun tarkastelun. Paikannimien käytön tutkimus kuuluu sosiolingvistisen nimistöntutkimuksen eli sosio-onomastiikan piiriin. Sosio-onomastinen tutkimus kiinnittää huomion erityisesti paikannimien käyttöön ja eri nimimuotojen vaihteluun ottaen huomioon myös sosiaalisen ja tilanteisen kentän, jossa nimet ovat käytössä (Ainiala ym. 2008: 144). Nostan tutkimuksessani esiin myös esimerkkinä toimivien paikannimien etymologista eli

nimen alkuperää selittävää taustaa sellaisissa yhteyksissä, joissa se on nimimaiseman muodostamisen ja tulkinnan kannalta oleellista.

2.1.2 Lainanimet ja kontaktionomastiikka

Tutkiessani Pohjois-Amerikkaan sijoittuvaa paikannimistöä hyödynnän lainanimistöntutkimusta, joka on osoittanut, että erilainen vieraista kielistä lainaaminen ja lainautuminen näkyy kaikessa nimistössä, muun muassa kirjallisuusunimistössä. Kielestä toiseen lainattua saman paikan nimeä kutsutaan lainanimeksi. Lainanimistöntutkimus kytkeytyy kiinteästi asutus- ja kulttuurihistorian tutkimukseen, sillä eriaikaisten nimien ja nimisysteemien kohtaamista ja vaikutusta toisiinsa tutkittaessa on otettava huomioon laajempi, historiallinen ja yhteiskunnallinen tilanne. (Ainiala 2008: 23; 67.) Suomenkielisen kirjallisuuden pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa tarkastellessani huomioin 1800- ja 1900-lukujen taitteen yhteiskunnallispoliittisen tilanteen sekä Suomessa että Pohjois-Amerikassa.

Hyödynnän tutkimuksessani myös kontaktionomastiikkaa, joka asettaa tarkastelun taustaksi kielten ja kulttuurien kohtaamiset. Tutkielmani siirtolaisnäkökulma kiinnittää huomion suomen kielen ja taustaltaan monikielisen pohjoisamerikkalaisen paikannimistön kohtaamiseen. Lähellä kontaktionomastiikan erikoisalaa on myös kriittinen nimistöntutkimus, jossa nimiä tutkitaan suhteessa yhteiskunnan valtarakenteisiin. (Ainiala–Sjöblom 2021: 524, 527.) Tutkielmassani havainnollistan, miten siirtolaisuus ja valloittajakansojen asutuspolitiikka on muokannut pohjoisamerikkalaista paikannimistöä, ja miten ne ovat heijastuneet myös suomalaisen, siirtolaisaiheisen kaunokirjallisuuden nimistöön.

2.1.3 Kieli- ja nimimaisema

Kandidaatintutkielmassani sovelsin nimimaiseman (engl. namespace) käsitteen käyttöä kaunokirjallisuuden paikannimistön yhteydessä, ja jatkan pro gradu -tutkielmassani käsitteen käyttöä kaunokirjallisuuden paikannimien muodostaman kokonaisuuden kuvaajana.

Nimimaiseman käsite on johdettu kielimaisemasta (engl. linguistic landscape), jota on tutkimuskirjallisuudessa lähestytty usealla eri tavalla (Cenoz–Gorter 2006: 67).

Vakiintuneimmin termillä viitataan ympäröivässä maailmassa eri tavoin läsnä olevaan, näkyvään tai kuuluvaan kieleen (Lantto ym. 2025: 7). Kielimaiseman voi myös ajatella näkyvissä olevaksi heijastumaksi jonkin alueen tai yhteisön kielitilanteesta tai -politiikasta (Landry–Bourhis 1997: 25). Nimimaisemalla taas tarkoitetaan olemassa tai näkyvissä olevan

nimistön kokonaisuuden luomaa vaikutelmaa tai mielikuvaa ympäristöstä. Nimimaiseman käsitettä on käytetty esimerkiksi vähemmistökielten asemaa kuvaavissa tutkimuksissa (esim. Kostanski 2011; Puzey 2012; Helander 2015).

Soveltaessani nimimaiseman käsitettä kuvaamaan amerikansiirtolaisuuden vaikutusta suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimistöön tavoitteenani on muodostaa kuva suomalaisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisesta paikannimimaisemasta eli siitä, millaisen Pohjois-Amerikkaan sijoittuvan nimimaiseman suomenkieliset kirjailijat ovat paikannimivalinnoillaan suomalaislukijoille luoneet. Vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty, joten suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema antaa myös amerikansiirtolaisuuteen liittyvään tutkimukseen uuden näkökulman.

2.1.4 Kirjallisuusnimistön tutkimus

Kirjallisuusnimistön tutkimuksella tarkoitetaan kirjallisuudessa esiintyvien erisnimien tutkimista. Kirjallisuusnimet voivat olla fiktiivisiä eli keksittyjä tai autenttisia nimiä eli esimerkiksi paikannimiä, joilla on vastineensa todellisessa maailmassa. Kirjailijan kaunokirjalliseen teokseen valikoima nimistö muodostaa teoksen nimimaiseman, jota vasten teoksessa esiintyviä yksittäisiä nimiä tulkitaan. Autenttisten paikannimien tarkoituksena on auttaa lukijaa sijoittamaan tapahtumat johonkin tiettyyn paikkaan tai maisemaan. Runsaasti merkityksiä kantavan paikannimistön käyttö kaunokirjallisessa tekstissä vaatii sekä kirjailijalta että lukijalta nimitaitoa eli tietoa paikannimistöstä ja maantieteestä. (Ainiala ym. 2008: 145, 332, 335.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kaunokirjallisuuden paikannimiä rajaten tarkasteltavat nimet pelkästään autenttisiin paikannimiin, kuten *Amerikka*, *New York* tai *Atlanti* eli nimiin, joilla on vastineensa myös reaali maailmassa. Suomalaisen kirjallisuuden atlas -tietokannasta poimimani tutkimusaineisto koostuu nimenomaan autenttisista paikannimistä, joten fiktiivisten paikannimien tutkiminen ei tällä aineistolla olisi edes mahdollista.

2.2 Kirjallinen kartografia

Sovellan kirjallisuuden paikkoja tarkastelevassa tutkielmassani kirjallisen kartografian tutkimussuuntauksen teoriaa ja aiempia tutkimustuloksia. Kirjallinen kartografia tutkii, mihin kaunokirjallisuuden tapahtumat sijoittuvat ja mitä syitä paikkavalintojen taustalta löytyy (Piatti 2008: 20). Kaikki kirjallisuus tapahtuu tai paikantuu jossain tietyssä paikassa, joka voi

olla joko kuviteltu tai todellinen. Toisinaan tapahtumapaikkojen kuvaus on niin todentuntuista, että teoksia voi käyttää jopa matkaoppaina (Piatti ym. 2009: 178), ja onkin perusteltua ajatella, että tässä tutkimuksessa tarkasteltava amerikansiirtolaisuutta kuvaava kaunokirjallisuus on muokannut suomalaisten lukijoiden mielikuvia sekä Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden siirtolaisten elämästä että pohjoisamerikkalaisista paikannimistä aikana, jolloin julkinen tiedonkulku on ollut lähinnä sanomalehtien ja kirjallisuuden varassa.

Kirjallisen kartografian 1900-luvun aikana kehittynyt ja 1990-luvulla yleistynyt tutkimussuuntaus nostaa kirjallisuuden tilallisuuden keskiöön. 2000-luvulta alkaen tutkimussuuntaukseen on yhdistetty ja sisällytetty digitaalisten ihmistieteiden menetelmiä, kuten luonnollisten kielten prosessointia ja paikannustietojärjestelmiä. (Kiiskinen ym. 2023: 1.) Digitaalisilla ihmistieteillä tarkoitetaan tutkimusta, joka hyödyntää tietokoneavusteisia menetelmiä ja laajoja sähköisiä aineistokokonaisuuksia humanistisessa tutkimuksessa (Elo 2016: 8). Kaunokirjallisten tekstien digitaaliset tietokannat ja automatisoitu nimentunnistus mahdollistavat laajan kuvan muodostamisen tarjoten samalla myös käytännön työkaluja katseen tarkentamiseen yksittäiseen teokseen. Ilman digitaalisia, tekoälypohjaisia apuvälineitä myöskään satoja kaunokirjallisia teoksia kattava ja pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa kuvaava tutkimus ei olisi mahdollista toteuttaa.

2.3 Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan

Amerikansiirtolaisuuden vaikutuksia suomenkielisiin paikannimiin kuvaavassa tutkielmassani huomioin luonnollisesti myös aiemman, amerikansiirtolaisuutta käsittelevän tutkimuksen ja sen tulokset. Ensimmäisiä mainintoja suomalaissiirtolaisista Pohjois-Amerikassa on jo 1600-luvulta, mutta varsinainen Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan kohdistunut massasiirtolaisuus alkoi vuoden 1850 tienoilla. Suomi oli mukana koko Eurooppaa koskettaneessa muuttoilmiössä, kun miljoonat ihmiset matkasivat työn ja paremman toimeentulon perässä Atlantin taakse. Suomesta lähti vuosien 1870 ja 1930 välillä Pohjois-Amerikkaan noin 350 000 siirtolaista. (Kero 1996: 16, 33, 55.)

Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta ja amerikansuomalaisuutta on tutkittu jo sadan vuoden ajan erilaisista näkökulmista (Jönssön-Korhola 2003: 386). Reino Kero on julkaissut useita amerikansiirtolaisuutta käsitteleviä teoksia (esim. Kero 1974; 1982, 1996), jotka toimivat suomalaisen siirtolaisuuden historiaa selittävinä lähteinä omassakin tutkimuksessani. Uutta tietoa tuorein näkökulmin tuotetaan kuitenkin edelleen erilaisissa tutkimushankkeissa, ja siirtolaisuuteen liittyvä tutkimustieto kasvaa ja monipuolistuu. Hanna

Virranpää tutkii parhaillaan siirtolaiskirjeiden paikannimistöä (ks. esim. Virranpää 2025), ja Samira Saramo yhdisti Deep Mapping the ‘Uncharted Territories’ of Finnish Immigrant History -tutkimushankkeessaan² (2020–2025) suomalaisten siirtolaisten ylisukupolvaisia asutuskertomuksia yhteisölle merkityksellisiin paikkoihin (Siirtolaisuusinstituutti 2026). Hannu Salmen johtamassa Turun yliopiston Kuvitellut kotimaat -tutkimushankkeessa³ (2024–2027) tarkastellaan amerikansuomalaisen lehdistön rakentumista ja suhdetta sekä uuteen että vanhaan kotimaahan. Hankkeen tutkijat hyödyntävät digitalisoituja siirtolaisaineistoja, esimerkiksi amerikansuomalaisia historiallisia sanomalehtiä, joita on digitoitu Kansalliskirjaston arkistoon.

Näkökulmasta tai tieteenalasta riippumatta tuorein amerikansiirtolaisuutta käsittelevä tutkimus ottaa huomioon siirtolaisuuteen ja asutuspolitiikkaan liittyvän asutuskolonialistisen viitekehyksen. Asutuskolonialismi on kolonialismin muoto, joka tähtää maanomistukseen ja jonka tavoitteena korvata jonkin alueen alkuperäinen asutus uudisasutuksella (Andersen–Lahti 2022: 4). Suomalaisten on todettu osallistuneen kolonialistisiin ja asutuskolonialistisiin pyrkimykseen Pohjois-Amerikassa (Keskinen 2019: 167), joten tarkastelen omassakin tutkimuksessani suomalaiskirjailijoiden käyttämää paikannimistöä asutuskolonialistinen viitekehys huomioiden.

Siirtolaisuusaiheen ja kaunokirjallisten tekstien muodostaman aineiston vuoksi tutkimukseni linkittyy myös postkoloniaaliseen kirjallisuudentutkimukseen, joka tarkastelee kriittisesti kaunokirjallisuudessa esiintyviä koloniaalisia valtasuhteita. Koloniaalinen kirjallisuus heijastelee koloniaalisia ihanteita, mutta jättää alistuksen suoraan kuvaamatta eli kolonialismin näkyminen kirjallisuudessa – tai vaikkapa kirjallisuusnimistössä – on paikoin koloniaaliseksi kirjallisuudeksi luokiteltavissa teoksissa hienovaraista ja se voi myös jäädä lukijalta huomaamatta. Sen sijaan kolonialistinen kirjallisuus esittää suuremmin kolonialistisia toimia ja alistusta. (Ilmonen 2024: 335–336.) Oma tutkimukseni kytkeytyy postkoloniaaliseen kirjallisuustutkimukseen, koska analysoin kirjallisuuden paikkojen nimeämistä myös vallan mekanismina ja esitän, miten sadan vuoden takaisen kirjallisuusnimistön kantamat merkitykset heijastuvat nykypäivään ja -kieleen saakka.

² Ks. <https://www.samirasaramo.com/aboutproject>

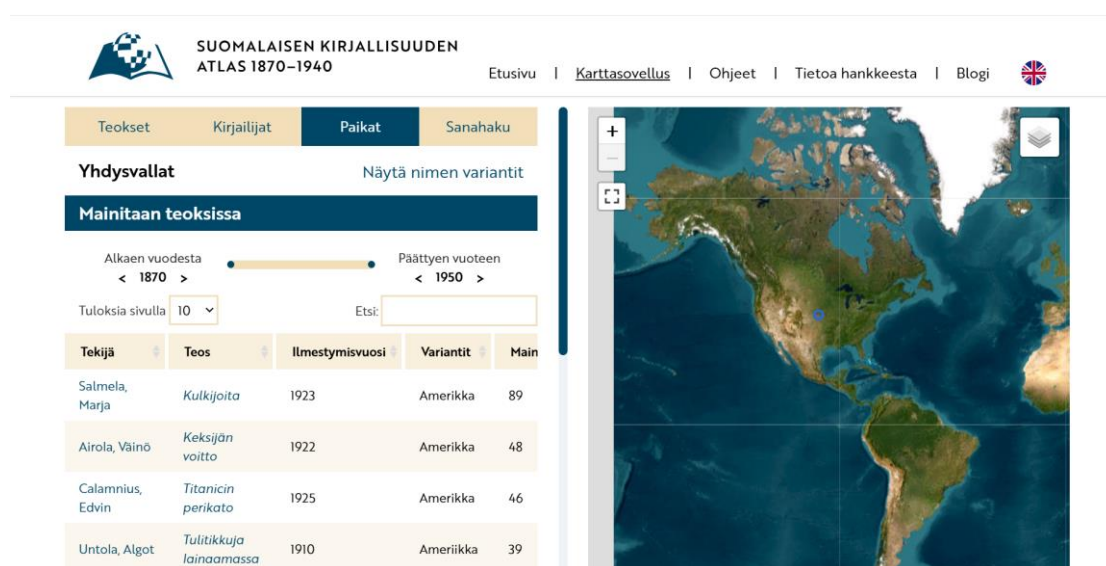
³ Ks. <https://sites.utu.fi/kuvitellutkotimaat/>

3 Aineisto ja menetelmä

3.1 Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940

Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 oli Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineen alaisuudessa vuosina 2022–2024 toiminut, Alfred Kordelinin säätiön rahoittama tutkimushanke. Monitieteisessä hankkeessa tutkittiin suomalaisen kaunokirjallisuuden kuvittelemaa maantiedettä vuosien 1870 ja 1940 välillä kulttuurihistorian dosentti Asko Nivalan johdolla. Toimin itse monitieteisessä hankkeessa tutkimusavustajana, ja olin mukana viimeistelemässä ja julkaisemassa sen tuloksena syntyneitä verkkosovellusta keväällä 2024.

Tutkimushankkeen tarkoituksena oli soveltaa ja hyödyntää kirjallisen kartografian tutkimussuuntauksen digitaalisten ihmistieteiden alalla kehitettyjä luonnollisten kielten prosessointia, nimentunnistusta ja paikkatietojärjestelmiä. Hanke sovelsi näitä menetelmiä ja tekniikoita ensimmäistä kertaa suomalaisen kaunokirjallisuuden tutkimukseen. Hankkeen puitteissa suunniteltiin, kehitettiin ja julkaistiin kaikille avoin ja myös tässä tutkimuksessa hyödyntämäni Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 -verkkosovellus (Nivala ym. 2024, ks. kuva 1), johon on koottu yhteensä 846 suomenkielistä kaunokirjallista tekstiä. Teokset edustavat proosan, draaman ja lyriikan tekstilajeja. Tekstimassa on tuotu sovellukseen Internetissä vapaasti saatavilla olevista Gutenberg-projektin (engl. Project Gutenberg) ja suomalaisen Projekti Lönnrotin kaunokirjallisten tekstien tietokannoista.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN
ATLAS 1870–1940

Etusivu | [Karttasovellus](#) | Ohjeet | Tietoa hankkeesta | Blogi

Teokset Kirjailijat **Paikat** Sanahaku

Yhdysvallat Näytä nimen variantit

Mainitaan teoksissa

Alkaen vuodesta < 1870 > Päättyen vuoteen < 1950 >

Tuloksia sivulla 10 Etsi:

Tekijä	Teos	Ilmestymisvuosi	Variantit	Main
Salmela, Marja	<i>Kulkijoita</i>	1923	Amerikka	89
Airola, Väinö	<i>Keksijän voitto</i>	1922	Amerikka	48
Calamnius, Edvin	<i>Titanicin perikato</i>	1925	Amerikka	46
Untola, Algot	<i>Tulitikkuja lainaamassa</i>	1910	Amerikka	39

Kuva 1: Kuvakaappaus 20.1.2026 Suomalaisen kirjallisuuden atlas -verkkosovelluksesta. Sovelluksen ohjelmointi ja ulkoasu: Asko Nivala ja Ville Hietämäki.

Suomalaisen kirjallisuuden atlas -verkkosovellus hyödyntää suomalaisen TurkuNLP-ryhmän⁴ kehittämää NER-nimentunnistusohjelmaa (NLP = engl. natural language processing, suom. luonnollisen kielen käsittely; NER = engl. named entity recognition, suom. nimettyjen entiteettien tunnistus), joka tunnistaa tekstistä erilaisia entiteettejä, kuten paikkojen, ihmisten ja yritysten nimiä (Luoma ym. 2020: 4616). Verkkosovelluksen työkalu jaottelee kaunokirjallisissa teksteissä esiintyvät paikannimet edelleen geopoliittisiin eli maantieteellisiin paikkoihin, luonnonpaikkoihin sekä rakennuksiin. Vaikka nimentunnistus ja verkkosovelluksen jaotteluperusteet eivät ole virheettömiä, voin sovelluksen ja sen hyödyntämisen tekniikan ansiosta tarkastella tutkimuksessani yksittäisten teosten sijaan satojen kaunokirjallisten teosten kokonaisuutta ja näin muodostaa perustellun yleiskuvan amerikansiirtolaisuuden vaikutuksesta suomalaiseen kaunokirjallisuuteen ja sen paikannimistöön.

3.2 Aineiston rajaus

Tarkastelen tässä tutkimuksessa vain Suomalaisen kirjallisuuden atlas -tietokannasta löytyviä Pohjois-Amerikkaan viittaavia tai sinne sijoittuvia autenttisia paikannimiä eli sellaisia paikkoja, joilla on tai on ollut vastineensa reaali maailmassakin. Tutkimustuloksena syntyvä paikannimimaisema ei siis sisällä tai kommentoi fiktiivisiä paikkoja, joihin kaunokirjallisuus toki myös voi paikantua.

Olen taulukoinut tutkimusraportin liitteeksi otannan aineiston yleisimmistä nimistä, ja analyysini koskee pääosin tätä nimien joukkoa. Olen kerännyt tutkimusraportin liitteenä olevaan taulukkoon (taulukko 1) kaikki sellaiset aineistosta löytyneet paikannimet, joilla on yli 10 yksittäistä esiintymää ja jotka löytyvät useammasta kuin yhdestä kaunokirjallisesta teoksesta. Tutkimus keskittyy siis toistuviin esiintymiin eli paikkoihin ja paikannimiin, jotka ovat löytäneet tiensä suomenkieliseen kirjallisuuteen useimmin. Tiukka rajaus jättää luonnollisesti ison joukon paikannimiä tarkastelun ulkopuolelle, joten nostan esiin myös muutamia taulukon ulkopuolelle jääneitä, harvinaisempia nimiä, jos ne ovat analyysin tai paikannimimaiseman kannalta oleellisia.

Huomionarvoista on myös, että tarkastelen tutkimuksessa vain teoksia, jotka on valikoitu osaksi Suomalaisen kirjallisuuden atlas -tietokantaa. Laajan aineisto-otannan takia nojaan tutkimuksessani pitkälti verkkosovelluksen hakutuloksiin, jotka voivat sisältää virheitä tai

⁴ Ks. <https://turkunlp.org/>

puutteita. Olen pyrkinyt minimoimaan tekniikasta johtuvien virheiden vaikutuksen lopullisiin tutkimustuloksiin tarkistamalla paikannimiesiintymiä ja niiden määriä myös manuaalisesti.

3.3 Tutkimusmenetelmät ja -käytännöt

Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940 -verkkosovelluksessa voi tehdä hakuja kirjailijan, teoksen, paikan (ks. kuva 1) tai tekstissä esiintyvän yksittäisen sanan mukaan. Paikka-yleisnäkymän valitsemalla sovellus listaa tietokannassa esiintyvät paikannimet automaattisesti esiintymismäärän mukaan ja niputtaa – ainakin yleisimpien nimien kohdalla – samaan paikkaan viittaavat nimimuodot yhteen. Paikannimimaisemaa hahmotellessani halusin tarkastella nimenomaan aineistossa useimmin toistuvia paikannimiä, joten haarukoin aineistosta kaikki sellaiset Pohjois-Amerikkaan viittaavat paikannimet, joilla oli yli 10 osumaa. Tällaisia nimiä oli yhteensä 17, ja tällä joukolla erilaisia nimimuotoja yhteensä 45 kappaletta (ks. taulukko 1).

Taulukoin itselleni aineistoa läpikäydessäni paikannimen, sen rinnakkaismuodot ja niiden esiintymismäärät, paikannimen lajin, esiintymien yhteismäärän, teosten lukumäärän (joissa osumia esiintyy) sekä aikavälin, jolloin kyseinen paikannimi on kirjallisuudessa esiintynyt. Tämä nimien kokonaisuus muodosti tutkimukseni ja suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman rungon. Koska yleisimmätkin paikannimet sisälsivät näin paljon nimimuotojen vaihtelua, tarkastelin sitä myös osana tätä tutkimusta.

Verkkosovelluksen automaattisten hakutulosten läpikäymisen jälkeen täydensin muodostunutta aineistoa tekemällä erikseen yksittäisiin pohjoisamerikkalaisiin paikkoihin kohdennettuja hakuja, koska nimentunnistusohjelma ei kaikissa tapauksissa automaattisesti tunnistanut kahta eri muodoissa olevaa nimeä samaa paikkaa tarkoittavaksi. Yleisimpien paikannimien listan ulkopuolisten paikannimien mukaan ottamista perustelen tarkemmin suomalaisten uudelleennimeämiä paikkoja käsittelevän luvun 4.3 yhteydessä.

Tutkielmani on monimenetelmäinen. Lähtökohtaisesti kaunokirjallisuuden paikannimistön tutkiminen vaatii kielitieteellisen sisällöntutkimuksen näkökulmaa yksittäisiä teoksia tarkasteltaessa. Lisäksi tutkimukseni yhdistelee sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Kvantitatiivinen näkökulma on tarpeen, kun tarkastellaan aineiston paikannimistön yleisyyttä ja toistuvuutta. Tutkimustulosten tulkitsemiseksi hyödynnän kuitenkin aineiston laadullista analyysia. Tutkimusasetelmani vaatii aineiston jäsentämistä ja järjestämistä paitsi ennakkotietojen, myös varsinaisen aineiston ja siitä tehtävien havaintojen

perusteella, mikä on perinteiselle lingvistikalle tyypillistä (Luodonpää-Manni-Ojutkangas 2020: 413).

4 Yleisimmät esiintymät

4.1 Kulttuurinimet

Esitellessäni aineiston yleisimpiä paikannimiä hyödynnän paikannimitutkimuksessa käytettäviä nimien luokitteluperusteita soveltaen niitä kaunokirjallisuuden kontekstiin. Suurin osa aineiston paikannimistä ovat kulttuurinimiä, joten niiden käsittely korostuu sekä aineiston analyysissä että tutkimustuloksena syntyvässä paikannimimaisemassa. Kulttuurinimiksi lasketaan sellaiset paikat, jotka ovat kokonaan tai pääosin ihmisen työn tai toimien tulosta (Kiviniemi 1990: 46). Kaikki alla olevat esimerkit kuuluvat kulttuurinimien asutusnimien alaluokkaan. Olen jaotellut nimet edelleen paikannimen lajin mukaan, vaikka osa nimistä voisi moniviitteisyytensä vuoksi kuulua useamman kuin yhden alaotsikon alle. Seuraavissa alaluvuissa esittelen esimerkkejä aineiston yleisimmistä kulttuurinimistä ja niiden esiintymisympäristöistä ja alkuperästä. Aineiston luontonimiä esittelen luvussa 4.2.

4.1.1 Maanosien ja maiden nimet

Vuosien 1870 ja 1940 välillä julkaistussa suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa eniten Pohjois-Amerikkaan viittaavia paikannimiesiintymiä on *Amerikka*-toponyymilla monine rinnakkaismuotoineen (ks. taulukko 1). Joko koko Amerikan mannerta, Pohjois-Amerikkaa tai Yhdysvaltoja kuvaava paikannimi esiintyy eri muodoissa aineistossa yhteensä 315 teoksessa. *Amerikka* (engl. *America*) on lainanimi, joka alkuperältään viittaa italialaiseen tutkimusmatkailija Americo Vespucciin (1454–1512), jonka mukaan nykyisin *Amerikkaksi* kutsuttu manner on nimetty (Stewart 1970: 13). *Amerikka*-nimeä pidetään koloniaalisena, koska se on eurooppalaisten valloittajien antama nimi ja sivuuttaa Amerikan mantereen alkuperäisväestön nimistön (ks. esim. Mignolo 2005).

Aineistosta löytyvät *Amerikka*-nimimuodon lisäksi rinnakkaismuodot *Ameriikka*, *Amerika*, *Ammeriikka*, *Amerikan valtakunta*, *Ameriika*, *Amerikan mannermaa*, *Amerikat*, *Amerikanmoa* ja *Amerikamoa*. Yksittäisiä nimiesiintymiä kertyy yli 1300, ja ajallisesti esiintymät kattavat koko tarkastelujakson eli vuodet 1870–1940. Varhaisin *Amerikka*-maininta löytyy aineiston vanhimmasta teoksesta, Aleksis Kiven vuonna 1870 julkaisemasta *Seitsemän veljestä* -klassikkokirjasta, jossa Simeoni tarinoi veljilleen kaukaisista, ainakin Jukolan veljeksille vielä saavuttamattomista maista:

- (1) Niin hän sanoi, ja minä nyt, huoaten, rupesin visusti katselemaan ja tutkistelemaan; ja näinpä kaiken maailman piirin, näin Enklannin valtakunnan,

Turkinmaan, Pariisin kaupungin ja **Amerikan valtakunnan**. (Kivi 1870: luku 10)

Vastaavasti uusin *Amerikka*-osuma löytyy Eino Railon Valittu kansa ja luvattu maa:

Kertomus suomalaisista -teoksesta vuodelta 1944:

- (2) Millä hetkellä tahansa saattavat hirvittävät sotakoneet ryhtyä toimimaan ja ilahduttamaan luojiansa, Euroopan ja **Amerikan** nerokkaita insinöörejä, käyttökelpoisuutensa ja tehonsa täydellisyydellä. Näkymättömät, mutta sitä tehokkaammat myrkkyykaasut saattavat joka hetki lähteä ilmavirtojen mukana liikkeelle surmataksaan sokeasti kaiken elollisen. (Railo 1944: luku 2)

On siis selvää, että Amerikasta on kirjoitettu paljon suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa 1800 ja 1900-lukujen taitteen molemmin puolin (ks. myös esimerkit 3, 4, 8, 10, 12, 14, 15, 16 ja 17). Nykykielessä vakiintuneet toponyymit, valtiota tarkoittava *Yhdysvallat* ja maanosaa kuvaava *Pohjois-Amerikka*, löytyvät myös aineistosta muutamien osuin: *Yhdysvallat* esiintyy 41 kertaa ja *Pohjois-Amerikka* 14 kertaa. Esimerkiksi kirjailija Konni Zilliacus käyttää suomenkielistä *Yhdysvallat*-nimeä rinnakkain *Amerikka*-nimen kanssa vuonna 1898 julkaistussa Taavetti Anttilan kohtalo y.m. kertomuksia Ameriikan suomalaisten elämästä -teoksessa:

- (3) Melkoisesti toisellaisia, vaikk’ei ollenkaan pienempiä ovat ne vaikeudet, joita uudisasukkaan täytyy voittaa metsäseuduissa, asettukoonpa hän sitten etäismpään luoteeseen, **Oregoniin** tai **Washingtoniin**, tai alkakoon raivata tilaansa ylhäällä pohjoisessa **Minnesotassa**.

Suuri osa **Minnesotaa** kuului muinoin — ja ”muinoin” ei tarvitse merkitä kovinkaan kaukaista aikaa **Ameriikassa** — raivaamattomimpiin ja vaikeimmin luopäästäviin metsäseutuihin **Yhdysvalloissa**. (Zilliacus 1898: luku 1)

Yhdysvallat (engl. *United States*) on käännöslaina ja samalla yhdysnimi, joka mukailee suomenkielisille paikannimille tyypillistä perus- ja määriteosasta muodostuvaa rakennetta (Kiviniemi 1990: 90). *Pohjois-Amerikka*-toponyymi (engl. *North America*, ks. myös esimerkki 18) sisältää sekä käännetyn että lainatun nimenosan. Väinö Airolan Keksijän voitto -teoksesta löytyvät molemmat mainitut paikannimet:

- (4) Penttiläkin oli keksinyt kuivan sähköakkumulaattorin ja hakenut sille patentin yhdessätoista Euroopan maassa ja **Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa**. (Airola 1922: luku 2)

Yhdysvallat- ja *Amerikka*-toponyymeja voi joissain tapauksissa pitää rinnakkaisniminä.

Rinnakkaisnimellä tarkoitetaan samaa paikkaa tarkoittavia eri nimiä. Rinnakkaismuodoksi

taas lasketaan sellaiset samatarkoitteiset nimimuodot, joiden välillä on ainoastaan fonologisia tai morfologisia eroja. (Ainiala ym. 2008: 113.) Tutkimusaineiston sisältämiä toponyymien rinnakkaismuotoja kuvataan tarkemmin nimimuotojen vaihtelua käsittelevässä luvussa 5.2.

Suurin osa Pohjois-Amerikkaan suuntautuneesta siirtolaisuudesta kohdistui nimenomaan Yhdysvaltoihin, mutta siirtokuntia perustettiin 1800 ja 1900-lukujen taitteessa myös Kanadaan (Kero 1996: 73). Suomesta Kanadaan kohdistunut muuttoliike voimistui kuitenkin vasta 1950-luvulla (Jönsson-Korhola 2003: 391), joten myös kaunokirjallisuuden *Kanada*-esiintymät jäävät vain 1940-luvulle ulottuvan tarkastelujakson vuoksi Yhdysvaltojen paikkoja vähäisimmiksi. *Kanada*-toponyymien esiintymiä on laskettavissa aineistosta yhteensä 23 kappaletta kymmenessä eri teoksessa. Erns Robert Magnus Winterin *Andein tytär* -teoksessa *Kanada* esiintyy, kun henkilöhahmo kertoo omista skandinaavisista siirtolaisjuuristaan:

- (5) - - kerron, että mrs. King, veljeni vaimo, syntyisin ruotsalainen ja nimeltään Karin Arvidsson, on se ihminen, jota minun eniten tulee taidostani kiittää. Hän lähti pienenä tyttönä isänsä kanssa **Kanadaan**. Isä, joka oli leskimies, rikastui ahkeralla työllä ja rehellisellä elämällä, joten tytär saattoi isän kuoleman jälkeen perustaa **Montrealiin** hienon hotellin, jonka hän vieläkin omistaa. (Winter 1896: luku 10)

Maan nimi *Meksikokin* muutamin rinnakkaismuodoin toistuu aineistossa jääden kuitenkin melko harvinaiseksi suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikaksi. *Meksiko*-paikannimessä on näkyvissä alueen laajimmin käytetyn nahuatl-alkuperäiskielen omakielinen, alueen asukkaisiin viittaava *mēxih*-sana (Karttunen 1983: 145). Tarkastellussa kaunokirjallisessa aineistossa nimi on saanut myös alkuperäismuotoa mukailevat nimimuodot *Mexiko* ja *Mexico*, mutta esimerkiksi Anni Swanin Ollin oppivuodet -teoksessa käytetään suomen kielen äännejärjestelmää mukailevaa *Meksiko*-nimimuotoa:

- (6) – Mitenkäs se olikaan se teidän yhteinen retkenne silloin **Meksikoon**? kysyi Pelle. – Tää Olli ei ota uskoakseen, väittää sitä valheeksi, kun minä kerron.

Vai valheeksi väittää, innostui Mattson. Kyllähän se valheelta kuulostaa, niin kummallinen se oli, mutta se on tosi prikusta prikkuun, sen takaan. (Swan 1919: luku 5)

4.1.2 Osavaltioiden ja maakuntien nimet

Maiden ja maanosien lisäksi suomenkielistä kirjallisuutta paikantuu myös tarkemmin rajatuille maantieteellisille ja poliittisille alueille, kuten Yhdysvalloissa sijaitsevaan Kalifornian osavaltioon. Aineistossa joko C- tai K-alkukirjaimella kirjoitettu paikannimi

esiintyy 11:ssä eri teoksessa. Englanninkielistä nimeä mukaileva *California*-nimimuoto on valikoitunut vain yhteen aineiston tekstiin, Aukusti Högmanin vuonna 1889 julkaistuun Merimiehen matkamuistelmia I ja haaksirikko -teokseen, jossa vastavalmistunut päähenkilö on saanut isältään kaksi houkuttelevaa tarjousta:

- (7) Ensimmäinen oli semmoinen, että jäisin hänen konttooriinsa, rupeisin siellä työhön ja jäisin siten taloon ainaiseksi. Toinen taas, johon hän, Charly Broker, ei toivonut minun suostuvan, oli semmoinen, että rupeisin perämieheksi hänen isänsä uusimpaan Martha nimiseen rekattilaivaan, joka pian lähtisi **St. Franciskoon Californiaan**. (Högman 1889: luku 1)

Oikeastaan englannin kielen lisäksi *California*-nimen taustalla vaikuttaa espanjan kieli ja 1500-luvun valloittajat (Stewart 1970: 71). Suomalaiskirjallisuuden Pohjois-Amerikkaan viittaavassa aineistossa näkyvä paikannimien eriaikaisuus ja -kielisyys ovat tyypillisiä paikannimistölle (Ainiala ym. 2008: 125). Osavaltion nimi *Michigan* mahtuu 11 maininnalla vielä mukaan paikannimimaiseman analyysiin. Esimerkiksi Alli Nissisen Kuvaus maaseudulta -teokseen on päätynyt nimenomaan Michiganiin sijoittuva tarina suomalaissiirtolaisesta:

- (8) Tahdonpa kertoa teille pienen jutun **Amerikasta**. Olin palveluksessa erään tilanomistajan luona **Michiganin** valtiossa. Eräänä päivänä tuli sinne muuan nuori pohjalainen, Mikko Mikonpoika Laihialta. Hän oli luonteeltaan kiivas, kuten pohjalaiset ainakin, ja tilaisuuden sattuessa varsin karkäs väkeviä juomia nauttimaan. Senvuoksi oli hän tällä, yhden vuoden **Amerikassa** olo ajallaan, joutunut monenlaisiin rettelöihin. (Nissinen 1893: luku 1)

Michiganin osavaltion nimi juontaa juurensa Michigan-järvestä. Nimen taustalta löytyy seudun alkuperäisten asukkaiden, chippewa-heimon omakielinen, suurta vettä tarkoittava *meicigama*-sana, joka on valloittajien mukana saanut kuitenkin ranskan kielestä lainatun ääntämisasun (Vogel 1986: 18). Tutkimusraportin esimerkeissä esiintyvät osavaltioiden nimet *Oregon* (ks. esimerkki 3), *Minnesota* (ks. esimerkki 3) ja *Connecticut* (ks. esimerkki 10) eivät nouse esiin yleisimpien paikannimien listauksessa, mutta ovat kuitenkin olleet suomalaissiirtolaisille varsin tuttuja (Kero 1974: 190–192). *Oregon*-nimen on aiemmassa etymologisessa tutkimuksessa esitetty sisältävän niin pohjoisamerikkalaisen algonkin-alkuperäiskansan omakielistä ainesta yhdistyen espanjan ja ranskan kielen vaikutukseen. Samaa taustaa löytyy *Connecticut*-nimestä, joka on johdettu algonkin kielen sanasta, joka viittaa sijaintiin pitkän vuorovesijoen varrella. *Minnesota*-nimen taustalta löytyy Sioux-alkuperäiskansan sumuista vettä kuvaava sana. (Stewart 1970: 110, 297, 347). Nämä poiminnat osoittavat, että vaikka suomenkieliseen kaunokirjallisuuteen valikoitunut Pohjois-

Amerikkaan sijoittuva paikannimistö pääosin koostuukin valloittajakansojen antamista nimistä, on erityisesti osavaltioiden ja maakuntien nimistön taustalta löydettävissä viittauksia Amerikan alkuperäiskansojen kieliin ja omakielisiin nimiin.

4.1.3 Kaupunkien ja kylien nimet

Kuten *Amerikka*-toponyymien kohdalla, myös joidenkin muiden aineistossa tiuhaan esiintyvien paikannimien voi ajatella olevan moniviitteisiä eli viittaavan useampaan kuin yhteen olemassa olevaan paikkaan. Viimeistään kaunokirjallisesta kontekstista kuitenkin yleensä käy ilmi, mihin paikkaan kirjailija oikeastaan viittaa. Esimerkiksi *New York* (engl. *New York City/ New York*) voi olla sekä kaupungin että osavaltion nimi. Ei ole sattumaa, että *New York* -nimi toistuu suomenkielisissä kaunokirjallisissa teoksissa, koska New York oli yksi suosituimmista suomalaissiirtolaisten asuinpaikoista (Kero 1974: 104). *New York* -paikannimen etymologiasta löytyy useita koloniaalisia kerroksia: alun perin hollantilaisten valloittajien *Nieuw Amsterdamiksi* nimeämä kaupunki taipui englantilaisten valloittajien 1600-luvulla uudelleennimeämänä nykyiseen *New York* -muotoonsa (Stewart 1970: 327). Paikannimen *New*-alkuisuus liittyy siirtomaakaudella tyypilliseen tapaan siirtää entisen asuinmaan nimistöä uuteen asutuskohteeseen, ja ottaa siten uusi paikka haltuun (Ainiala ym. 2008: 18). Suomenkieliset kirjailijat ovat kirjoittaneet *New York* -nimen useammassa eri asussa; yhteen, erikseen ja yhdysviivalla. Tämän tutkielman otsikkoonkin valikoitunut yhdysviivallinen nimimuoto löytyy Theodolinda Hahnssonin Marjapojat-romaanista, jossa podetaan kotikävää suuressa kaupungissa:

- (9) Nythän olen suuressa maailman kaupungissa **New-Yorkissa**, ja olen täällä mielestäni niin pienen pieni, niin yksinäinen ja koditon. Mutta kun rakkaan setäni kanssa saan jutella kaikesta, mitä olen nähnyt ja saanut kokea, niin olen taas ikään kuin teitä lähempänä. (Hahnsson 1894: luku 13)

Yksi suomalaissiirtolaisten keskuudessa suosituista asutuskohteista oli Philadelphian kaupunki (Kero 1974: 170), ja myös siitä käytettyjä nimimuotoja esiintyy tutkimusaineistossa. Akseli Rauanheimo maalaillee Kohtaloonsa kompastunut -romaanissaan kuvaa amerikkalaisesta unelmasta ja sen toteutumisesta:

- (10) Varallisuuteni salli minun elää, kuten hienot seurapiirit **Amerikassa**. Tuttavanikin olivat sieltä, etupäässä toimeliaisuutensa kautta rikastuneista teollisuusperheistä. Elämäntapani muodostui niiden mukaan. Talvisin olin töiden touhuissa, ja kesät kuluttelin huvitteluissa. Yhden kesän kesänä olin erään **Philadelphian** rautatehtailijan kanssa kylpemässä **Atlantic Cityn**

matalilla, toisena kyntelin muutaman **Connecticutin** suutarimiljonäärin seurassa tämän mahtavalla huvilaivalla **Atlantia**. (Rauanheimo 1899: luku 4)

Philadelphia-nimi on kreikankielistä alkuperää, ja se on englantilaisten valloittajien antama (Stewart 1970: 370). Myös *San Francisco* oli sekä suomalaissiirtolaisten että heidän edesottamuksiaan kuvaavien kirjailijoiden suosiossa. Espanjalaisten valloittajien nimeämän *San Frascison* suomenkielisessä kirjoitusasussa on nähtävillä hajontaa (ks. myös esimerkki 7 ja vaihtelusta tarkemmin luku 5.2). Esimerkiksi lyhennelmä *Frisco* vastaa suomalaissiirtolaisten todellista kielenkäyttöä, sillä sama nimimuoto nousee esiin myös siirtolaiskirjeiden sisältämän paikannimistön tutkimuksesta (Virranpää 2025: 50). Nimimuoto on taltioitu myös paljon paikannimiä sisältävään Niilo Pärnäsen vuonna 1923 julkaistuun teokseen, ja siinä olevaan henkilöhahmojen väliseen dialogiin:

(11) Toinen hymyili huvitettuna.

- Kyllä varmasti, kyllä minä olen kokki, vaikka en aina ole ollutkaan.
- Mitä te sitten olette ollut?
- Hiukan toista ja hiukan toista, kahdeksan kuukautta kuparikaivoksissa **Michiganissa**, viisi kuukautta kalastajana **Friscossa**, kaksi vuotta laivanvarustajankonttorissa Kiinassa... (Pärnänen 1923: luku 1)

Aiemmassa, autenttista paikannimistöä tarkastelleessa tutkimuksessa *Frisco*-lyhennelmää on selitetty esimerkiksi sillä, että se on suomenkieliselle espanjankielistä *San Franciscoa* helpompi ääntään (Jönsson–Korhola 2003: 437–440). Tässä tutkielmassa käyttämäni aineiston perusteella voi todeta yllä olevan *Frisco*-esimerkin kaltaisten paikannimien puhekielisten rinnakkaismuotojen toistuvan kaunokirjallisissa teksteissä useimmin henkilöhahmojen puhuttua kieltä kuvaavissa dialogeissa tai kirjeenvaihdossa.

Anglosaksista alkuperää oleva paikannimi *Washington* (ks. esimerkki 3) voi viitata vuonna 1791 perustettuun, presidentti George Washingtonin mukaan nimettyyn kaupunkiin (Yhdysvaltojen nykyinen pääkaupunki *Washington DC*) tai myöhemmin perustettuun osavaltioon (Stewart 1970: 522). Kanadalaiskaupunki *Montreal* (ransk. *Montréal*, ks. esimerkki 5) on entinen Ranskan siirtokunta, minkä vuoksi sen nimessä näkyy vahva ranskan kielen vaikutus (Derome 1977: 3). Suomenkieliseen kaunokirjallisuuteen on valikoitunut ilman ranskan kieleen kuuluvaa heittomerkkiä kirjoitettu nimimuoto.

4.2 Luontonimet

Kulttuurinimien lisäksi aineistossa esiintyy jonkin verran myös luonnonpaikkoja kuvaavia nimiä eli luontonimiä. Otan suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen

paikannimimaiseman kuvaukseen mukaan *Atlantin*, vaikkei valtameri teknisesti ottaen Pohjois-Amerikkaan sijoitukaan. Atlantilla ja sen ylittämisellä on kuitenkin ollut keskeinen rooli amerikansiirtolaisuudessa ja sen tutkimuksessa, joten siihen liittyvien paikannimiosumien esittely on perusteltua. Suomalaisiirtolaiset kulkivat Pohjois-Amerikkaan meriteitse höyrylaivojen kyydissä (Kero 1982: 96–97), ja kuvauksia jännittävästä laivamatkoista on päätyntä runsaasti kaunokirjallisuuteenkin. Tutkimusaineistossa vesistö nimi *Atlantti* esiintyy yhteensä 72:ssa eri teoksessa. Se on kirjoitettu teoksiin kuudessa eri muodossa. Suosituin on nykykielenhuoltajankin näkökulmasta oikeaoppinen *Atlantti*, mutta yleinen on myös ilman kaksoiskonsonantia kirjoitettu nimimuoto *Atlanti* (ks. esimerkki 10). Toisinaan ero on tulkinnanvarainen, koska osissa teoksissa nimi esiintyy vain taivutetuissa muodoissa. Näin on esimerkiksi Marja Salmelan romaanissa, jossa ollaan merimatalla kohti haaveiden Amerikkaa, eivätkä edes kehnot sääolosuhteet latista tunnelmaa:

- (12) **Atlantilla** tuuli kovasti, mutta Viivi ei ollut merikipeä. Hän oli jo matkalla Hulliin saanut paljon ystäviä **Amerikkaan** aikovien suomalaisten keskuudessa. **Atlantilla** hän yhä laajensi tuttavapiiriään. Torvisoittokunta soitteli joka iltapäivä etukannella. Kerran heidän soittaessaan muutamat, ennen **Amerikassa** käyneet tytöt pistivät tanssiksi. (Salmela 1923: luku 3)

Etymologisesti *Atlantti* on latinalaista alkuperää (vrt. *atlanticus*), ja se viittaa myös kreikkalaiseen Atlas-mytologiaan. Atlantin valtameren mukaan on myös nimetty muita pohjoisamerikkalaisia paikkoja, kuten tämän tutkimuksen aineistostakin esiin nouseva *Atlantic City* (ks. esimerkki 10), joka on saanut nimensä sijainnistaan Atlantin rannikon puolella. (Stewart 1970: 27.)

Jokien nimistä eniten esiintymiä on *Delaware*-joella, joka esiintyy aineistossa kolmessa eri muodossa. Yhdysmerkillä varustettu nimimuoto on valikoitunut esimerkiksi Kyösti Wilkunan vuonna 1914 julkaisemaan Aikojen yöstä -kokoelmateoksen Pitkä suomalainen -novelliin:

- (13) **Uuden Ruotsin** siirtokunta oli alusta aikain ollut hollantilaisten silmätikkuna, he kun olivat aikaisemmin asettuneet **Delaware-joen** suulle ja katsoivat lähimaita omikseen. Toista vuotta sen jälkeen kun Uole oli päässyt kansalaistensa pariin **Suomi-kylään**, joutui **Uusi Ruotsi** hollantilaisten alamaisuuteen ja kaikki yhteys emämaan kanssa katkesi. Nyt alkoi siirtokunnalle ankara orjuuden aika, mikä jonkun ajan kuluttua muuttui vieläkin tukalammaksi, kun toinen kaupuskansa, englantilaiset, vuorostaan anasti siirtokunnan haltuunsa. (Wilkuna 1914: luku 6)

Delaware-joki ja sen mukaan nimetty *Delawaren osavaltio* olivat keskeisiä kolonisaation näyttämöitä. Aiemmin alkuperäisväestön asuttama alue nimettiin uudelleen sekä ruotsalaisten (*New Sweden River*) että hollantilaisten valloittajien toimesta (*South River*), kunnes englantilaiset valloittajat nimesivät paikan nykyiseen, *Delaware*-muotoon vuonna 1664 (Stewart 1970: 132). Ensimmäiset dokumentoidut tiedot suomalaissiirtolaisista on peräisin nimenomaan 1638 perustetusta *New Sweden* -siirtokunnasta eli *Uudesta Ruotsista* (Björklund 2005: 2), joka mainitaan myös edellä olevassa, eri valloittajamaiden keskinäistäkin valtataistelua kuvaavassa tekstiesimerkissä *Suomi-kylän* ohella. Nimenomaan suomenkielinen nimimuoto lienee ollut suomalaisasukkaiden käytössä, sillä harva suomalainen työläinen osasi ruotsia (Kero 1996: 23). Seuraavassa alaluvussa käsittelem tarkemmin aineistosta löytynyttä, suomalaissiirtolaisten uudelleennimeämää paikannimistöä.

4.3 Suomalaisten uudelleennimeämät paikat

New Finland ja *New Sweden* ovat esimerkkejä paikkojen uudelleennimeämisestä.

Uudelleennimetyt paikat eivät yltäneet aineisto-otannassani suosituimpien paikannimien joukkoon, mutta niistä löytyy kuitenkin useampia esimerkkejä tarkastelemastani tekstien kokonaisuudesta, joten kommentoin esiintymiä osana suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa. Siirtomaa-aikana oli tyypillistä näyttää valta-asemaa ja omistajuutta nimeämällä paikkoja välittämättä niiden alkuperäisistä, aiempien asukkaiden antamista paikannimistä (Ainiala ym. 2008: 18). Suomalaiset perustivat myös omia siirtokuntia, esimerkiksi Kanadaan vuonna 1888 (Kaskinen 1999: 4). *New Finlandiksi* tai *Uudeksi Suomeksi* kutsuttu paikka on löydettävissä myös kaunokirjallisuudesta, Jalmari Hahlin Yösalo-teoksesta vuodelta 1929:

- (14) Mutta sedältä tuli sitten usein kirjeitä **Kanadasta**, suomalaisesta siirtolasta, **New Finlandista**. Hän oli siellä tullut erittäin hyviin oloihin, oli ostanut itselleen laajoja maa-alueita ja kehoitti isävainajatanikin tulemaan sinne. Vihdoin isä sanoi äidille:
– Antaa sen pojan nyt lähteä maailmalle, kun sillä on niin suuri into ja kun se saa vapaan matkan edestakaisin. Jahka sen halu tyydytetään, niin taitaapa mielellään palata kotiin. (Hahl 1929: luku 12)

Nimeämisen voidaan ajatella antavan paikalle merkityksen, muuttavan tilan paikaksi (Cresswell 2004: 15). Esimerkiksi Roman Kushnir on todennut, että suomalaissiirtolaiset muiden eurooppalaisvalloittajien tapaan ovat nimenneet itselle tärkeitä paikkoja uudelleen ja ottaneet niitä nimeämisen kautta haltuun. Suomalainen siirtolaisuushistoria on pitkään sivuuttanut tosiasian siitä, etteivät suomalaiset uudisasukkaat raivanneet asumatonta maata,

vaan muuttivat Amerikan alkuperäisasukailta väkisin otetuille alueille (Kushnir 2022: 245). Aavaan suomalaiskirjailijoiden yhteyksiä Kanadaan perustettuun Sointula-siirtokuntaan tarkemmin kirjailijoiden arvoja ja arvostuksia kuvaavassa luvussa 6.2.

Suomalaisten uudelleennimeämää paikannimistöä on päämäärätietoisesti myös pyritty vakinaistamaan, ja suomenkielistä nimistöä on päätynyt virallisiin karttoihin asti. Esimerkiksi Johanna Skurnik on esittänyt suomalaissiirtolaisten vahvistaneen kansallisidentiteettiään paikkoja nimeämällä ja tehneen sitä aktiivisesti näkyväksi sekä uudessa että vanhassa kotimaassa. Uudelleennimettyjä paikannimiä sisältäviä karttoja on löydettävissä muun muassa sekä suomalaisissa että amerikansuomalaisissa sanomalehdissä. Omien karttojen tuottaminen liittyy suomalaiset osaksi laajempaa ja systemaattista eurooppalaista koloniaalista toimintaa. (Skurnik 2022: 21–22, 31.) Suomalaissiirtolaisten nimeämien paikkojen esiintyminen kaunokirjallisessa aineistossa vahvistaa edelleen ajatusta siitä, että nimiä haluttiin tehdä laajasti tunnetuksi siirtolaisyhteisöjen lisäksi myös Suomessa.

5 Suomalaisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina 1870–1940

5.1 Yleistä paikannimimaiseman muodostamisesta

Olen rakentanut suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman kuvausta esittelemällä ja analysoimalla käyttämäni aineiston yleisimpiä Pohjois-Amerikkaan sijoittuvia paikannimiä sekä niiden taustaa ja erityispiirteitä samalla edeten esiin nousseiden rinnakkaismuotojen ja muun variaation kuvaukseen. Tässä luvussa kuvaan aineisto-otannan perusteella syntynyttä paikannimien muodostamaa nimimaisemaa sekä nimistön muodostaman kokonaisuuden kantamia laajempia merkityksiä.

Suurin osa kotimaisen kaunokirjallisuuden Pohjois-Amerikkaan sijoittuvasta paikannimimaisemasta muodostuu kulttuurinimistä, mikä on selitettävissä kaunokirjallisuuden ihmisen toiminnan kuvaukseen keskittyvällä luonteella. Eniten tilaa maisemankuvauksessa vie moneen viittaava *Amerikka*, jota käytetään esimerkiksi silloin, kun ei ole vielä tarkempaa tietoa toiminnan kohteesta tai sijainnista. Aina Amerikkaan saakka ei päästä, usein siitä haaveillaan tai ihmeellisestä uudesta yhteiskunnasta valtameren toisella puolen on kuultu huhuja. Näin on esimerkiksi Teuvo Pakkalan Vaaralla-teoksessa:

- (15) Siellä **Amerikassa** kuului voima kelpaavan. Länkinenkin kuuluu olevan rikas mies, maatilalla haltija. Aivan kuin herra olikin se puettuna täällä käydessään. Paljas jätkä oli täällä. Ja halonhakuuta se kuului siellä tehneenkin ensiksi ja sitten olleen muissa urakatöissä. Muutamassa vuodessa oli rikastunut. Jos hänkin pääsisi **Amerikkaan**, pääsisi oikein raatamaan... (Pakkala 1891: luku 8)

Nimimaiseman kuvaus on väistämättä yleiskatsaus ja myös tulkinnanvarainen. Pohjaan oman tulkintani suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimimaisemasta tutkittuun tietoon ja monitieteiseen teoriaan samalla tiedostaen, että edelleen tarkempi ja syvemmälle luotaava analyysi voisi muodostaa erinäköisen tai eri asioita korostavan nimimaiseman.

5.2 Nimimuotojen vaihtelu aineiston yleisimmissä paikannimissä

Nimimuotojen vaihtelulla eli variaatiolla tarkoitetaan sitä, että samasta nimestä käytetään eri muotoja (Ainiala 1997: 32). Niin kuin reaali maailmassa, myös kaunokirjallisuuden paikannimistössä on runsaasti vaihtelua. Joillain toponyymeillä on yhtäaikaaisesti käytössä erilaisia rinnakkaismuotoja, ja joillain taas nimen rakenteellinen muutos on tapahtunut ajan

kuluessa (Ainiala ym. 2008: 110–111). Joskus nimimuotojen vaihtelu liittyy paikannimen käyttäjään (Ainiala 1997: 32), joka kaunokirjallisuuden paikannimistön yhteydessä voi olla joko teoksen tekijä tai tapahtumapaikoille sijoitettu fiktiivinen henkilöahamo. Erilaiset nimimuodot antavat myös viitteitä tarinan ajasta, sillä paikannimet voivat myös sijoittaa tapahtumat johonkin tiettyyn aikaan (Ainiala ym. 2008: 339).

Eniten vaihtelua sisältyy aineiston yleisimpään toponyymiin, *Amerikkaan*. Tämän tutkimuksen aineisto osoittaa, että *Amerika*-muoto on vielä valikoitunut tekstiin verrattain usein. Itsekin Pohjois-Amerikassa aikaa viettänyt kirjailija Matti Kurikka käyttää vuonna 1885 julkaistussa Ihmekös tuo! -näytelmätekstissään nimenomaan *Amerika*-nimimuotoa:

- (16) Minä en kuule enää mitään. Jää Herran haltuun miehinesi! Huomenna lähden takaisin **Amerikkaan**, enkä sieltä koskaan palaan. Hyvästi! (Kurikka 1885: luku 1)

Kaunokirjallisuuden paikannimistön vaihtelulle voi löytää yhtymäkohtia reaali maailman nimienkäyttäjien variaatiolle puhujien yksilöllisistä tarpeista – joskus samassakin tilanteessa olevat eri puhujat käyttävät paikasta eri nimeä (Ainiala 1997: 32). Kotimaisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa muodostaessa on otettava huomioon dialogin ja puhekielisyyden vaikutus käytettyyn nimistöön. Esimerkiksi Kaarlo Tiihosen Kurjuksen kulukusta pelastunna -proosateksti on kokonaisuudessaan kirjoitettu savon murteella, mikä vaikuttaa myös tekstissä esiintyvään paikannimistöön:

- (17) Tuhansija peninkuormija se olj sitte yhtä männöösä männynnä **Ameriikinmoan** rantaan, jonnekka se olj tullunna semmosella vauhilla, että olj törmännä kymmeniin sylliin peähän kuivalle moalle ja kuollunna siihen. Se kuulu olleen kaikista suurin valaskala, mitä millonkaan on moalimassa nähtynä. **Ameriikinmoan** keisar olj ottanna sen luurangon ja tiettännä siitä suuren, kommeen kirkon... (Tiihonen 192: luku 2)

Osa nimimuotojen vaihtelua sisältävistä paikannimistä on mukautettu suomen kielen äännejärjestelmän mukaiseen kirjoitusasuun, kuten esimerkiksi *Sikako* tarkoittaen Chicagon kaupunkia. Vastaavaa vaihtelua on löydetty myös amerikansiirtolaisten kirjoittamista kirjeistä (Virranpää 2025: 32). Virranpään tutkimustulosten vertaaminen tässä tutkimuksessa kuvaamaan paikannimiaineistoon osoittaa kuitenkin vaihtelun olevan kaunokirjallisissa teksteissä vähäisempää kuin kirjeaineistoissa. Tämän voi toki ajatella olevan myös oletuksenmukaista ja selittyä kirjailijan ammatissa toimineiden hyvällä kirjoitustaidolla verrattuna suomalaisen työväestön 1800- ja 1900-lukujen vaihteen varsin puutteelliseen ja hajanaiseen luku- ja kirjoitustaitoon. Karkeasti jaoteltuna kirjailijat olivat kouluja käyneitä

oppineita, amerikansiirtolaiset taas pääosin kirjoitustaidoiltaan itseoppineita (Kauranen 2013: 27).

5.3 Paikannimimaiseman kuvaus

Suomenkielisen kaunokirjallisuuden vuosien 1870 ja 1940 välisen ajanjakson Pohjois-Amerikkaan sijoittuvan paikannimimaiseman analyysissä sovelletaan maailmojen rakentamisen teoriaa, jonka mukaan kirjallisuuden fiktiiviset maailmat rakentuvat vuorovaikutuksessa todellisen maailman ja muiden kuviteltujen maailmojen kanssa (Goodman 1978; Nünning 2010). Toisin sanoen suomalaisissa kaunokirjallisissa teksteissä esiintyvää paikannimistöä ei voi tarkastella ottamatta huomioon historiallista, poliittista ja kulttuurista tilannetta. Tarkastellulle 1870 ja 1940-lukujen väliselle aikajanelle mahtuvat suomalaisen kansallisvaltion ja kulttuuri-identiteetin muodostuminen mutta toisaalta myös satojen tuhansien suomalaisten massamuutto työn ja toimeentulon perässä Suomen rajojen ulkopuolelle aikana, jolloin länsimaiseen, alkuperäiskansoja sortavaan asutuspolitiikkaan suhtauduttiin kriitikittömästi.

Kirjallisuustutkimuksen puolella on todettu kaunokirjallisuuden tapahtumien sijoittuvan yleensä johonkin tiettyyn maahan tehden tapahtumapaikasta reaalisen kaltaisen ja siten lukijalle jossain määrin tutunomaisen (Steinby 2013: 78–79), ja tutkimukseni osoittaa ajatuksen pätevän myös siirtolaisuuskuvauksen yhteydessä. Suomalaisen kaunokirjallisuuden paikannimimaisema osoittaa suomenkielisen fiktiivisen mutta tosielämästä ammentavan siirtolaiskuvauksen paikantuvan niihin kaupunkeihin ja paikkoihin, joihin suomalaissiirtolaisten asutus on todellisuudessaakin sijoittunut, ja paikannimimaisemasta on helppo löytää yhteyksiä muuhun amerikansiirtolaisuuden tutkimukseen ja paikkoihin, joita muissa tutkimuksissa on nostettu esiin. Vaikka eniten kirjallisuuden tapahtumia paikantuukin Pohjois-Amerikkaan ylipäätään, kuten *Ameriikkaan* tai *Amerikkaan*, nousee esimerkiksi New York yksittäisenä paikkakuntana nimimaisemassa voimakkaasti esiin. New York oli sekä sijaintinsa että työmahdollisuuksien takia suomalaisille mieluisa vaihtoehto (Tommola 1989: 25), ja suosio on heijastunut myös kaunokirjallisuuteen runsaina paikannimimainintoina.

Vuosien 1870–1940 suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema ei ole irrallaan aikansa poliittisesta ja kulttuurisesta tilanteesta, vaan toisintaa yleisesti hyväksytyjä ja vallalla olleita arvoja ja arvostuksia. Suomenkieliset kirjailijat, eli koulutettu ja oppinut sivistyneistö on kirjoittanut kirjallisuudenhistoriaamme paikannimimaiseman, jonka tulkinta on väistämättä kahtiajakautunut: Toisaalta kirjallisuutta

on uskallettu paikantaa Atlantin takaisin siirtokuntiin, vaikka siirtolaisuudeksi lähtemistä on pidetty tietyssä määrin epäisänmaallisena (Kero 1996: 140). Amerikan alkuperäisväestöä alistava asutuspolitiikka ei kuitenkaan saa osakseen kritiikkiä, ja siirtomaavallottajien uudelleennimeämät paikannimet on omaksuttu osaksi suomenkielistä kirjallisuusnimitystä.

1800- ja 1900-lukujen taitteessa julkaistussa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa on vielä näkyvissä pohjoisamerikkalaisen paikannimistön uutuus suomenkielisille käyttäjille, koska samasta nimestä käytetään rinnakkain erilaisia nimimuotoja. Huomionarvoista on kuitenkin, että käsiteltävät nimet löytyvät aineistosta pääsääntöisesti kuitenkin myös nykykieleen vakiintuneissa muodoissaan eli osa kirjailijoiden valikoimista nimimuodoista on lopulta vakiintunut suomeen kieleen pysyvästi. Tässä tutkimuksessa esitetyn paikannimimaiseman kuvauksen perusteella voi kirjailijoilla todeta olleen keskeinen rooli pohjoisamerikkalaisen paikannimistön vakiinnuttamisessa suomen kieleen.

6 Pohdinta

6.1 Huomioita paikannimimaisemasta

Kieli- ja nimimaiseman tutkimuksessa eri paikkojen nimistön muodostamia maisemia on tutkittu lähinnä kyseiseen paikkaan jalkautumalla ja esimerkiksi kadunvarsikylttejä havainnoimalla ja analysoimalla (ks. esim. Hjort–Skaffari 2025: 279–280). Kun tarkastelen sadan vuoden takaista, fiktiivistä nimimaisemaa, on kenttätyö erilaista: en tutki pohjoisamerikkalaista paikannimimaisemaa New Yorkin tai Chicagon kaduilla, vaan tietokoneen välityksellä, tuhansia sivuja tekstiä edessäni. Tarkastelu mukailee kuitenkin perinteistä, jalkautuvaa nimimaiseman tutkimusta, kun tarkoituksena on selvittää, mitä ja millaisia nimiä maisema pitää sisällään ja toisaalta sitä, mitä maisemasta puuttuu.

Nimimaisemantutkimukseen keskeisenä kohteena on ollut eri kielten vaikutus nimistöön, mikä nousee myös kaunokirjallisuuden paikannimimaiseman analyysissä esiin.

Suomenkielisen kaunokirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema on monikielinen- ja kulttuurinen: siihen ovat vaikuttaneet englannin ja suomen kielten lisäksi ainakin ranskan, espanjan ja kreikan kielet mutta myös Pohjois-Amerikan alkuperäisväestön monet kielet.

Nimet itsessään kantavat mukanaan monia merkityksiä, ja toisaalta nimimaiseman on ajateltu heijastavan vähemmistöjen, kuten vähemmistökielten puhujien, asemaa yhteiskunnassa, ja siksi pidän nimimaiseman käsitettä myös hyvänä työkaluna tutkittaessa kaunokirjallisuuden nimistön kytköksiä koloniaalisiin aatteisiin. Kielimaiseman – ja tässä tutkimuksessa nimenomaan nimimaiseman – analyysi paljastaa nimivalintojen taustalla vaikuttavia arvoja, asenteita, kieli-ideologioita, identiteettikysymyksiä (Lantto ym. 2025: 30).

Kaunokirjallisuuden nimistön taustalla vaikuttaa myös kirjailijoiden nimitieto, joka on eri kirjoittajilla toki voinut olla erilaista, ja jollain tiedostetumpaa ja harkitumpaa kuin jollain toisella. Nimimaiseman tulkinnassa ei kuitenkaan ole tarpeenkaan jäädä kiinni yksittäiseen nimeen tai sen käyttöympäristöön, vaan katsoa kaunokirjallista nimien verkostoa hieman etäämmältä ja laajempi kokonaisuus huomioiden.

6.2 Kirjailijoiden arvot ja arvostukset nimivalintojen taustalla

Siirtolaiseksi lähtemistä ja Suomen jättämistä on toisinaan pidetty epäisänmaallisena tekona, ja toisaalta esimerkiksi 1890-luvun julkisessa sanomalehtikeskustelussa on jaettu huolta suomalaisen kulttuurin säilymisestä Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden keskuudessa (Kero

1996: 140). Ristiriitainen suhtautuminen siirtolaisuuteen ei ole kuitenkaan estänyt kirjailijoita tarttumasta aiheeseen ja kirjoittamaan pohjoisamerikkalaisista paikoista satoja teoksia. Tämän pro gradu -tutkielman puitteissa en voi lähilukea ihan jokaista Pohjois-Amerikka-viittausta sisältävää teosta, mutta tutkimusta tehdessä on muodostunut kattava kuva pohjoisamerikkalaisten paikannimien esiintymisympäristöistä ja kirjoitusasuista.

On tiedossa, että joillakin tässä tutkimuksessa esiin nostetuilla kirjailijoilla on henkilökohtaista kokemusta Amerikan matkasta, ja nostan tässä esiin joitakin esimerkkejä tällaisista tapauksista. Esimerkiksi kirjailija Konni Zilliacus (1855–1924, ks. esimerkki 3) vietti paljon aikaa suomalaissiirtolaisten parissa Yhdysvalloissa. Zilliacus kuului sivistyneistön piiriin, jonka tavoitteena oli perustaa Kanadaa *Uusi Suomi* -niminen suomalaissiirtokunta, jotta suomalaiset eivät ”hukkuisi siirtolaisina kansojen mereen”. Zilliacuksen haave ei koskaan toteutunut, mutta se kertoo omaa kieltään suomalaisten suhtautumisesta Amerikan mantereeseen asuttamiseen ja pohjoisamerikkalaisten paikkojen uudelleennimeämiseen. (Kero 1996: 139.)

Akseli Rauanheimo (1871–1932, ks. esimerkki 10) vaikutti myös kirjoillaan suomalaisten Amerika-mielikuviin ja osaltaan vahvasti ajatusta suomalaissiirtolaisten oikeudesta ottaa haltuun ja pitää hallussa ennen alkuperäisväestöllä kuuluneita alueita. Rauanheimo tarkasteli suomalaissiirtolaisuutta sisältä ja ehkä myös hieman ylhäältä päin, sillä hän työskenteli muun muassa amerikansuomalaisten sanomalehtien toimittajana New Yorkissa sekä Kanadassa Suomen konsulaatissa. Rauanheimo toimi aktiivisesti suomalaisväestön näkyvyyden edistämiseksi ja aseman vahvistamiseksi. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jää Rauanheimon *Suomalaiset Amerikassa* -teos, joka sisältänee kiinnostavaa paikannimistöä mutta myös karttoja suomalaissiirtolaisten asuttamilta alueilta. Rauanheimon kuvitellussa maantieteessä suomalaisasutus levittäytyi lähes koko Pohjois-Amerikan mantereeseen alueelle. (Skurnik 2022 24–25.)

Matti Kurikka (1863–1915, ks. esimerkki 16) lukeutuu niin ikään niihin suomalaiskirjailijoihin, joilla oli vahva henkilökohtainen kytkös Pohjois-Amerikkaan ja siirtolaisuuteen. Tasa-arvoa ja työväestön oikeuksia ajanut ja myös australialaisessa suomalaissiirtokunnassa vaikuttanut Kurikka oli muun muassa perustamassa Kanadaan suomalaissiirtolaisten ihanneyhteiskuntaa, Sointulaa, ja työskenteli toimittajana amerikansuomalaisessa *New Yorkin uutiset* -lehdessä. On esitetty, että aatemaailmaltaan feministisiksiin kuvatus Kurikan kirjallisen tuotannon monipuolisuutta ja

näkemyksellisyyttä on merkittävästi lisännyt oma siirtolaisuustausta ja omakohtaiset kokemukset eri kielten ja kulttuurien kohtaamisesta. (Virtala 1997; Heimo ym. 2016.)

Sointulan utopiasta on inspiroitunut myös Arvid Järnefelt (1861–1932), joka on julkaissut kokonaisen Sointula-näytelmän vuonna 1924. Järnefeltinkin fiktiivinen Amerikka-kuvaus on vahvasti oikean elämän kokemuksistaan perustuva, mikä ilmenee kirjan alkulehdille painatetusta tekijän huomautuksesta:

- (18) **Sointula** niminen siirtola on todellisuudessa ollut olemassa **Pohjois-Amerikassa, Vancouverissa, Malcolm saarella** tämän vuosisadan alussa. Näytelmässä esiintyvillä henkilöillä ei ole kuitenkaan tarkoitettu kuvata tuohon siirtolaan osaaottaneita henkilöitä, vaan ovat näytelmän kaikki henkilöluonteet vapaasti muovaeltuja taiteen tarkoituksissa. (Järnefelt 1924)

Pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman taustalla vaikuttavat arvot ovat moninaisia, mutta selvää on, että samalla, kun kirjailijat ovat kaunokirjallisten tekstiensä siirtolaisuusaiheillaan lisänneet suomalaisten saatavissa olevaa tietoa siirtolaisuudesta ja elämästä Pohjois-Amerikka, ovat he myös esittäneet oman näkemyksensä ja tulkintansa siitä, miten pohjoisamerikkalaisista paikoista tulisi suomeksi puhua ja kirjoittaa. Yksittäisten kirjailijoiden arvojen heijastumista heidän tuotantoonsa voisi tutkia syvemminkin, mutta yleisesti ottaen on perusteltua todeta, ettei kirjailijan asema Pohjois-Amerikkaa koskevan tiedon välittäjänä ollut neutraali. Kirjailijat olivat vaikuttajia ja auktoriteetteja, joiden omat, yksilölliset arvot ja arvostukset ovat väistämättä heijastuneet myös kaunokirjallisiin teksteihin ja sitä kautta suomen kieleen. On mahdollista, että kaunokirjallisuuden nimistö on taltioinut ja siirtänyt arvoja ja arvostuksia edelleen nykyaikaan saakka.

6.3 Tutkimustulokset osana siirtolaistutkimusta

Tässä tutkimuksessa esittämäni kuvaus Pohjois-Amerikkaan sijoittuvan suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimimaisemasta nojaa vahvasti muuhun, aiemmin julkaistuun siirtolaistutkimukseen. Tutkimuksen tekeminen vaati laaja-alaista tutustumista sekä vanhempaan että kaikkein tuoreimpaan, asutuskolonialistisen viitekehyksenkin huomioivaan monialaiseen tutkimukseen. Koska kaunokirjallisuuden paikannimistöä ei ole siirtolaisuusnäkökulmasta aiemmin tutkittu, jää oma tutkimukseni joiltain osin ilmiötä kuvaavalle, yleiselle tasolle. Ajattelen kuitenkin suomalaiskirjallisuuden pohjoisamerikkalaisen paikannimimaiseman kuvauksen antavan lisäarvoa ja uuden näkökulman myös suomalaiselle siirtolaistutkimukselle, ja ehkäpä avaavan ovia yhä syvemmälle siirtolaisuudesta kertovan kaunokirjallisuuden ja sen nimistön tarkastelulle.

Tutkimukseni osoittaessa suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimistön toisintavan paikoin myös koloniaalisia aatteita ja arvostuksia, löytää se yhtymäkohtia tutkimustuloksiin siitä, että suomalaisetkin osallistuivat aktiivisesti Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen sortoon omalla asutuspolitiikallaan. 1800- ja 1900-lukujen taitteen kaunokirjallisuus tarjosi – sanomalehti uutisoinnin ja kirjeenvaihdon ohessa – vaikuttavan kanavan, jolla pohjoisamerikkalaista, osin kuviteltua maantiedettä suomalaistettuine tai uudelleenimettyine paikannimineen esitettiin suomalaislukijoille. Tutkimustulokseni täydentävät aiempia havaintoja liittyen esimerkiksi suomalaisten siirtolaisten käyttämään paikannimistöön, sen monikielisyyteen ja vaihteluun.

7 Päätäntö

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena oli tarkastella vuosien 1870 ja 1940 välillä julkaistun kotimaisen kaunokirjallisuuden Pohjois-Amerikkaan sijoittuvaa autenttista paikannimistöä ja selvittää, millaisia vaikutuksia amerikansiirtolaisuudella on ollut kotimaisen kirjallisuuden paikannimimaisemaan ja sitä kautta suomen kieleen. Tutkimukseni osoittaa Atlantin yli suuntautuneen siirtolaisuuden jättäneen jälkensä suomenkieliseen kirjallisuuteen, sen paikannimistöön ja lopulta myös nykykieleen. Kirjailijat ovat olleet avainasemassa valikoidessaan suomalaissiirtolaisten käyttämää, eri kieliä yhdistelevää nimistöä kaunokirjallisuuden kuvitelluiksi tapahtumapaikoiksi. Suomalaisen kirjallisuuden pohjoisamerikkalainen paikannimimaisema vuosina 1870–1940 piirtää kuvan monikielisestä ja -kulttuurisesta amerikkalaisesta nimistöstä sekä paikoista, jotka ovat olleet suomalaisille niin merkityksellisiä, että ne ovat saaneet suomenkieliseen käyttöön soveltuvan nimen.

Suomalaiskirjailijoiden elävät kuvaukset unelmien *Filadelfiasta*, *Friscosta*, *Sikakosta* ja *New-Yorkista* eivät romaaneissa, näytelmissä ja runoteoksissa ole dokumentaatiota, mutta ne väistämättä heijastelevat aikansa poliittista ja yhteiskunnallista ilmapiiriä ja osaltaan vahvistavat yleisesti hyväksyttyä asennetta pohjoisamerikkalaisten paikkojen haltuun ottamista ja uudelleennimeämistä kohtaan. *Uusi-Suomi* ja muut kaunokirjallisesta aineistosta löytyneet, aktiivisesta asutuskolonialismista kielivät nimet värittävät suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimimaisemaa. Lopulta tutkimuksen tärkeimmäksi löydökseksi muodostuu se, mitä aineistosta puuttuu. Monikielinen ja monia eri ajallisia kerrostumia sisältämä paikannimimaisema kantaa mukanaan runsaasti viestejä ja kulttuurisia muistoja eri vuosisatojen valloittajista. Sen sijaan Amerikan mantereen alkuperäisväestön omille paikoilleen antamia nimiä ei 1800- ja 1900-lukujen taitteen suomalaiskirjallisuudesta juurikaan löydy muutamia etymologisia viittauksia lukuun ottamatta.

Toivon oman tutkimukseni toimivan innoittajana ja keskustelunavaajana myös muille kielitieteilijöille ja kirjallisuusnimistöstä kiinnostuneille. Sadat *Amerikka*-viittauksia sisältävät teokset ja niitä yhdistävä Suomalaisen kirjallisuuden atlas -tietokanta kutsuvat tarkastelemaan amerikansiirtolaisuuden vaikutuksia suomenkielisen kirjallisuuden paikannimistöön vieläkin syvällisemmin, esimerkiksi yksittäisen kirjailijan tuotantoon tarkentaen. Vastaavasti laajempaa tutkimusta voisi tehdä myös johonkin tiettyyn pohjoisamerikkalaiseen paikkaan, kuten suomalaissiirtolaisten suosimaan New Yorkiin sijoittuvaan kirjallisuusnimistöön liittyen.

Lähteet

Aineslähteet

Nivala, Asko – Hietämäki, Ville – Kiiskinen, Harri – Saarelainen, Juhana – Westerlund, Jasmine (toim.) 2024. *Suomalaisen kirjallisuuden atlas 1870–1940* -verkkosovellus. Viitattu 10.1.2026. Saatavissa: <https://atlas.utu.fi/>.

Muut lähteet

Ainiala, Terhi 1997. *Muuttuva paikannimistö*. SKS, Helsinki.

Ainiala, Terhi – Saarelma, Minna – Sjöblom, Paula 2008. *Nimistöntutkimuksen perusteet*. SKS, Helsinki.

Ainiala, Terhi – Sjöblom, Paula 2021. Nimistöntutkimuksen metodit Virittäjän kirjoituksissa. *Virittäjä* 125: 4, s. 521–546.

Ameel, Lieven – Ainiala, Terhi 2018. Toponyms as prompts for presencing place – Making oneself at home in Kjell Westö's Helsinki. *Scandinavian Studies* 90: 2, s. 195–210. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 16.1.2026. DOI: <https://doi.org/10.5406/scanstud.90.2.0195>.

Björklund, Krister 2005. *Finns Over the Atlantic. An Overview of the Emigration from Finland to North America*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.

Breeze, Andrew 2019. Place-Names and Politics in The Awntyrs off Arthure. *Journal of Literary Onomastics*. [Verkkodokumentti.] Viitattu 16.3.2026. Saatavissa: <https://soar.suny.edu/handle/20.500.12648/2839>.

Cenoz, Jasone – Gorter, Durk 2006. Linguistic landscape and minority languages. Linguistic landscape: a new approach to multilingualism. Toim. Durk Gorter. *Multilingual Matters*, Clevedon, s. 67–80. [Verkkodokumentti.] DOI: <https://doi.org/10.21832/9781853599170>.

Cresswell, Tim 2004. *Place. A Short Introduction*. Blackwell, Oxford. [Verkkodokumentti.] Viitattu 16.3.2026. Saatavissa: <https://download.e-bookshelf.de/download/0003/8480/38/L-G-0003848038-0002437760.pdf>.

Derome, Robert 1977. Mont-Royal, Montréal/ Mount Royal, Montreal. *RACAR: Revue d'art canadienne/ Canadian Art Review* 4: 2, s. 114–115. [Verkkodokumentti.] Viitattu: 17.3.2026 Saatavissa: https://www.racar-racar.com/uploads/5/7/7/4/57749791/_racar_4_2_zzz_supplement.pdf.

Elo, Kimmo 2016: *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet*. Turun historiallinen yhdistys, Turku.

- Gibka, Martyna Katarzyna – Coates, Richard 2018. Literary onomastics – An introduction. *Onoma* 53, s. 7–10. [Verkkójulkaisu.] Viitattu 16.1.2026. Saatavissa: <https://onomajournal.org/wp-content/uploads/2020/02/Onoma-53-1.0.-Introduction-final.pdf>.
- Goodman, Nelson 1978. *Ways of Worldmaking*. Hackett, Indianapolis. [Verkkodokumentti.] Viitattu 16.1.2026. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781350928558>.
- Heimo, Anne – Pollari, Mikko – Rajavuori, Anna – Salmi-Niklander, Kirsti – Seppälä, Mikko-Olavi ja Suodenjoki, Sami 2016. Matti Kurikka – a prophet in his own country and abroad. *Migration-Muuttoliike*, 42: 3–4, s. 6-10) [Verkkójulkaisu.] Viitattu 16.3.2026. Saatavissa: <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/artic.../view/89716>
- Helander, Kaisa Rautio 2015. Sámi Language Toponymy in Linguistic Landscapes. The Funktion of Place Names in Language Policy. Toim. Sisko Bruni, Kaisa Leinonen, Harri Mantila, Harri, Santeri Palviainen ja Jari Sivonen. *Congressus duodecimus internationalis Fenno-Ugristarum 17. –21.8.2015 Oulu. Plenary Papers*, s. 111–130. University of Oulu, Oulu.
- Hjort, Minna ja Skaffari, Janne 2025. Englantia Turun keskustan kielimaisemassa. Toim. Hanna Lantto, Paula Sjöblom, Jaana Vaahtera ja Minna Hjort. *Kieli maisemassa, maisema kielessä. Tutkimuksia Turusta*, s. 279–310. Tietolipas 292. SKS, Helsinki.
- Ilmonen, Kaisa 2024. Postkoloniaalinen ja yllirajainen kirjallisuus. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen ja Markku Lehtimäki. *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*, s. 335–346. Tietolipas 287. SKS, Helsinki.
- Juhonen, Milla 2023. Keppulointia ja rehjustusta Rööperin kulmilla. Paikannimistö sosiaalisen maantieteen rakentajana Outi Pakkasen ja Matti Yrjänä Joensuun rikosromaaneissa. *Sananjalka* 65, s. 215–237. Suomen Kielen Seura, Turku. [Verkkójulkaisu.] Viitattu 16.1.2026 DOI: <https://doi.org/10.30673/sja.127872>.
- Jönsson-Korhola, Hannele 2003. Pussaa se peipipoki kitsistä petiruumaan. Suomalaiset ja suomen kieli Amerikassa. Toim. Hannele Jönsson-Korhola ja Anna-Riitta Lindgren. *Monena suomi maailmalla. Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä*, s. 386–448. Tietolipas 190. SKS, Helsinki.
- Karttunen, Frances 1983. *An analytical dictionary of Nahuatl*. University of Texas Press, Austin.
- Kaskinen, Outi-Kristiina 1999. Uusi Suomi – New Finland. Suomalaisasutusta Kanadan preerialla vuodesta 1888. *Migration-Muuttoliike* 26: 3, s. 6–13.
- Kauranen, Kaisa 2013. Mitä ja miksi kansa kirjoitti? Toim. Lea Laitinen ja Kati Mikkola.

- Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*, s. 19–54.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. SKS, Helsinki.
- Kero, Reino 1974. *Migration from Finland to North America in the Years between the United States Civil War and the First World War*. Migration Studies C1.
Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- 1982. *Suomen siirtolaisuuden historia I*. Julkaisuja nro 10. Turun yliopiston Historian laitos, Turku.
- 1996. *Suureen länteen – Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan*.
Siirtolaisuusintituutti, Turku.
- Keskinen, Suvi 2019. Intra-Nordic differences, colonial/racial histories, and national narratives. Rewriting Finnish history. *Scandinavian Studies* 91: 1–2, s. 163–181.
- Kiiskinen, Harri – Nivala, Asko – Saarelainen, Juhana – Westerlund, Jasmine 2023. Extracting geographical references from Finnish literature. Fully automated processing of plain-text corpora. *Journal of Computational Literary Studies* 2: 1
[Verkkójulkaisu.] Viitattu 16.1.2026. DOI: <https://doi.org/10.48694/jcls.3584>.
- Kiviniemi, Eero 1990. *Perustietoa paikannimistä*. SKS, Helsinki.
- Kostanski, Laura 2011. Signs of the Times. Changing Names and Cultural Values in Australia. *Onoma* 46, s. 251–274.
- Kushnir, Roman 2022. Finns and the Indigenous People in the Great Lakes Region: Playing with Settler Myths in Late 20th- and Early 21st-Century Finnish American Fiction. Toim. Rani-Henrik Andersson ja Janne Lahti. *Finnish Settler Colonialism in North America: Rethinking Finnish Experiences in Transnational Spaces*, s. 236–257.
Helsinki University Press, Helsinki.
- Landry, Rodrigue – Bournis, Richard Y. 1997. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 1.
- Lantto, Hanna – Sjöblom, Paula – Kolehmainen Leena – Vaahtera, Jaana – Hjort, Minna 2025. Kielet Turun maisemassa. Toim. Hanna Lantto, Paula Sjöblom, Jaana Vaahtera ja Minna Hjort. *Kieli maisemassa, maisema kielessä. Tutkimuksia Turusta*, s. 7–40.
Tietolipas 292. SKS, Helsinki.
- Luodonpää-Manni, Milla – Hamunen, Markus – Konstenius, Reetta – Miestamo, Matti – Nikanne, Urpo – Sinnemäki, Kaius 2020. *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. SKS, Helsinki.
- Luoma, Jouni – Oinonen, Miika – Pyykönen, Maria – Laippala, Veronika – Pyysalo, Sampo 2020. A Broad-coverage Corpus for Finnish Named Entity Recognition. Toim.

- Nicoletta Calzolari, Frédéric Béchet, Philippe Blache, Khalid Choukri, Christopher Cieri, Thierry Declerck, Sara Goggi, Hitoshi Isahara, Bente Maegaard, Joseph Mariani, Hélène Mazo, Asuncion Moreno, Jan Odiijk ja Stelios Piperidis. *Proceedings of the Twelfth Language Resources and Evaluation Conference*, s. 4615–4624. European Language Resources Association, Marseille. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 16.1.2026. Saatavissa: <https://aclanthology.org/2020.lrec-1.567>.
- Mignolo, Walter D. 2005. *The Idea of Latin America*. Wiley-Blackwell, Oxford.
- Nünning, Vera 2010. The making of fictional worlds. Processes, features and functions. Toim. Vera Nünning, Ansgar Nünning ja Birgit Neumann. *Cultural ways of worldmaking*, s. 215–244. De Gruyter, Berlin.
- Piatti, Barbara 2008. *Die Geographie der Literatur. Schauplätze, Handlungsräume, Raumphantasien*. Wallstein, Göttingen.
- Piatti, Barbara – Bär, Hans Rudolf – Reuschel, Anne-Kathrin – Hurni, Lorenz – Cartwright, William 2009. *Mapping Literature: Towards a Geography of Fiction. Cartography and Art. Lecture Notes in Geoinformation and Cartography*. Springer, Berlin, Heidelberg. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 16.1.2026. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-540-68569-2_15.
- Puzey, Guy 2012. Two-Way Traffic. How Linguistic Landscapes Reflect and Influence the Politics of Language. Toim. Durk Gorter, Heiko F. Marten ja Luk Van Mensel. *Minority Languages in the Linguistic Landscape*, s. 127–147. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Siirtolaisuusinstituutti 2026. Deep Mapping the “Uncharted Territories” of Finnish Immigrant History -hankkeen verkkosivu. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 21.2.2026. Saatavissa: <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/tutkimus/hankkeet/deep-mapping-the-uncharted-territories-of-finnish-immigrant-history>.
- Skurnik, Johanna 2022. Claims for Space: Unpacking Finnish Geohistorical Imaginations of the United States. Toim. Rani-Henrik Andersson ja Janne Lahti. *Finnish Settler Colonialism in North America: Rethinking Finnish Experiences in Transnational Spaces*, s. 21–44. Helsinki University Press, Helsinki.
- Steinby, Liisa 2013. Kertomakirjallisuus. Toim. Aino Mäkikalli ja Liisa Steinby. *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*, s. 59–153. SKS, Helsinki.
- Stewart, George R. 1970. *American Place-Names. A Concise and Selective Dictionary for the Continental United States of America*. Oxford University Press, New York.

- Tommola, Esko 1989: *Uuden maan rakentajat. New Yorkin suomalaisten tarina*. Otava, Helsinki.
- Turunlahti, Jenni 2024. *Suomenmaasta Amerikkaan – Suomenkielisen kaunokirjallisuuden paikannimimaisema vuosina 1870–1940*. [Verkkodokumentti.] Kandidaatintutkielma. Turun yliopisto, Turku. Viitattu 16.1.2026. URN: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024031911958>.
- Virranpää, Hanna 2025. “Hiljalta myös Terveiset, hän on Kirkland Leikillä ja voi oikein hyvin.” Paikannimet ensimmäisen siirtolaispolven amerikankirjeissä. *Virittäjä* 129: 1, s. 31–62. [Verkojulkaisu.] DOI: <https://doi.org/10.23982/vir.146482>.
- Virtala, Irene 1997. Matti Kurikka – siirtolaiskirjailija ja feministi. *Migration-Muuttoliike*, 24: 4, s. 18–24. <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/artic.../view/92213>.
- Vogel, Virgil J. 1986. *Indian Names in Michigan*. Michigan University Press, Michigan. [Verkojulkaisu.] DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.12506>.

Liitteet

LIITE 1. Taulukko 1. Yleisimmät Pohjois-Amerikkaan viittaavat paikannimet

suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa 1870–1940

(lähde: Suomalaisen kirjallisuuden Atlas 1870–1940 -tietokanta, haettu 10.1.2026)

kulttuurinimi = kn, luontonimi = ln

PAIKANNIMI (esiintymien määrä)	PAIKAN LAJI	ESIINTYMIÄ YHTEENSÄ	TEOSTEN LKM	JULKAISUVUODET
<i>Amerikka (981)</i> <i>Ameriikka (309)</i> <i>Amerika (50)</i> <i>Ammeriikka (4)</i> <i>Amerikan</i> <i>valtakunta (2)</i> <i>Amerikat (2)</i> <i>Ameriikka (1)</i> <i>Amerikan</i> <i>mannermaan (1)</i> <i>Ameriikinmoa (1)</i> <i>Ameriikinmmoa (1)</i>	asutusnimi; maan-/ maanosan nimi (kn)	1351	315	1870–1944
<i>New York (71)</i> <i>New-York (101)</i> <i>Newyork (29)</i> <i>Neuvork (1)</i>	asutusnimi; kaupungin/ osavaltion nimi (kn)	202	33	1889–1930
<i>Atlantti (97)</i> <i>Atlanti (35)</i> <i>Atlantin valtameri</i> <i>(2)</i>	vesistönimi; meren nimi (ln)	138	72	1884–1944

<i>Atlantin meri (2)</i> <i>Atlantin suuri</i> <i>valtameri (1)</i> <i>Atlantinmeri (1)</i>				
<i>Columbia (81)</i>	asutusnimi; kaupungin/ maakunnan nimi (kn)	81	3	1896–1900
<i>Yhdysvallat (41)</i>	asutusnimi; maannimi (kn)	41	20	1898–1944
<i>Philadelphia (31)</i> <i>Filadelfia (1)</i>	asutusnimi; kaupungin nimi (kn)	32	6	1889–1925
<i>Kalifornia (26)</i> <i>California (1)</i>	asutusnimi; osavaltion nimi (kn)	27	11	1885–1923
<i>Washington (27)</i>	asutusnimi; kaupungin/ osavaltion nimi (kn)	27	5	1898–1925

Kanada (23)	asutusnimi; maannimi (kn)	23	10	1896–1944
San Francisco (15) <i>St. Francisko (3)</i> <i>San Fransisko (2)</i> <i>Frisco (2)</i> <i>St. Pransisko (1)</i>	asutusnimi; kaupungin nimi (kn)	23	10	1889–1926
Boston (19)	asutusnimi; kaupungin nimi (kn)	19	4	1898–1925
Meksiko (14) <i>Mexiko (2)</i> <i>Mexico (1)</i>	asutusnimi; maannimi (kn)	17	11	1891–1925
Boston (19)	asutusnimi; kaupungin nimi (kn)	19	4	1898–1925
Chicago (13) <i>Sikako (1)</i>	asutusnimi; kaupungin nimi (kn)	14	8	1889–1912
Pohjois-Amerikka (14)	asutusnimi; maanosan nimi (kn)	14	8	1876–1924

<i>Delaware-joki (12)</i> <i>Delawarejoki (1)</i> <i>Delawarevirta (1)</i>	vesistönimi; joennimi (ln)	14	4	1882–1914
<i>Michigan (11)</i>	asutusnimi; osavaltion nimi (kn)	11	4	1887–1923